

2 0 3

2 1 3

Preobraženska 4/I, 10000 Zagreb

Telefon: + 385 (01) 48 48 100

Fax: + 385 (01) 48 44 600

E-mail: ravnopravnost@prs.hr

Web: www.prs.hr

Nakladnik/ca:

Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske

Za nakladnika/cu:

Višnja Ljubičić, dipl.iur

pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske

Naziv publikacije:

Evaluacija rada Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova
Republike Hrvatske od 2003. do 2013. godine - SAŽETAK

Projekt:

Evaluacija rada Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova
Republike Hrvatske od 2003. do 2013. godine

Izvršitelj projekta:

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu,
Amruševa 11/II, 10000 Zagreb
dr.sc. Mirjana Adamović (voditeljica projekta)
dr.sc. Anja Gvozdanović
dr.sc. Ana Maskalan
dr.sc. Dunja Potočnik

Naklada:

300 primjeraka

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000912495.

ISBN 978-953-55538-5-4

2 0 3

EVALUACIJSKO
IZVJEŠĆE

2 1 3

O RADU PRAVOBRANITELJICE
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
REPUBLIKE HRVATSKE
OD 2003. DO 2013. GODINE

SAŽETAK
ZAGREB, 2015.

SADRŽAJ

Uvod: ključne nadležnosti i ustroj Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova	6
Metodologija	8
I. Kvantitativna analiza djelovanja Pravobraniteljice prema područjima praćenja ravnopravnosti spolova određenih Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o suzbijanju diskriminacije	9
1. Oblici rada Pravobraniteljice u razdoblju od 2004. do 2013. godine	10
2. Ključna područja diskriminacije u radu Pravobraniteljice	12
3. Djelovanje Pravobraniteljice: individualna, institucionalna i društvena razina	13
3.1. Individualna razina djelovanja: pritužbe građana i građanki	13
3.2. Institucionalna razina djelovanja: upozorenja, preporuke i suradnja	14
3.3. Društvena razina djelovanja: aktivnosti Pravobraniteljice u promicanju načela ravnopravnosti spolova	15
4. Financijska sredstva Državnog proračuna za rad Pravobraniteljice	17
II. Kvalitativna analiza rezultata djelovanja Pravobraniteljice po područjima	19
1. Područje rada i zapošljavanja	20
2. Područje obitelji	22

3. Područje političke participacije	24
4. Područje obrazovanja	25
5. Područje medija	26
6. Spolne i rodne manjine	29
7. Područje višestruke diskriminacije	31
III. Zaključci kvalitativne i kvantitativne analize djelovanja Pravobraniteljice prema područjima ravnopravnosti spolova određenih Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o suzbijanju diskriminacije	33
1. Preporuke	37
IV. Kvalitativna analiza polu-strukturiranih intervjua sa zaposlenicima/cama Pravobraniteljice	39
V. Evaluacija Pravobraniteljice od strane vanjskih suradnika/ca	43
VI. Suradnja s organizacijama na regionalnoj i međunarodnoj razini	49
VII. Prilozi	53
1. Popis glavnih istraživanja u razdoblju od 2003. do 2013. godine	54
2. Popis tiskanih publikacija u razdoblju od 2003. do 2013. godine	55

UVOD: KLJUČNE NADLEŽNOSTI I USTROJ PRAVOBRANITELJA/ICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova (u daljnjem tekstu: Pravobranitelj/ica) je neovisno tijelo za suzbijanje diskriminacije po osnovama spola, bračnog i obiteljskog statusa, spolne orijentacije te trudnoće i materinstva u svim područjima javnog života. Djelokrug i način rada određeni su *Zakonom o ravnopravnosti spolova*.¹

U okviru svoga rada Pravobranitelj/ica: (1) zaprima i postupa po pritužbama građana i građanki na diskriminaciju po navedenim osnovama; (2) pruža pomoć pri pokretanju sudskog spora fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije; (3) provodi postupak mirenja uz pristanak stranaka; (4) prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima spolne diskriminacije, (5) provodi neovisna istraživanja, (6) sudjeluje kao umješničica u sudskom postupku na strani pritužitelja/ice u postupcima temeljem osnova diskriminacije iz njezine nadležnosti.

Pravobranitelj/ici se besplatno mogu obratiti svi građani i građanke koji smatraju da su diskriminirani po osnovama iz nadležnosti Pravobranitelj/ice.

Pravobranitelj/ica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ako u obavljanju poslova sazna za povredu odredbi *Zakona o ravnopravnosti spolova* s obilježjima kaznenog djela, podnosi prijavu nadležnom državnom odvjetništvu. Ako ocijeni da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova, Pravobranitelj/ica ima pravo podnijeti prijedlog za pokretanje postupka ocjene ustavnosti zakona, odnosno ustavnosti i zakonitosti drugih propisa.

Pravobranitelj/icu za ravnopravnost spolova imenuje Hrvatski sabor na prijedlog Vlade RH na mandat od 8 godina. Jednom godišnje Pravobranitelj/ica Hrvatskom saboru podnosi Izvješće o radu u kojem su objavljeni statistički podaci i postupanje po pritužbama, neovisna istraživanja i analize, opisi slučajeva iz prakse, zakonske inicijative, preporuke te uvid u aktivnosti tijekom godine.

Osnivanje institucije Pravobranitelj/ice seže u 2003. godinu kada je Hrvatski sabor donio *Zakon o ravnopravnosti spolova* koji je stupio na snagu krajem srpnja iste godine.² Svrha osnivanja bila je potreba stvaranja mehanizma koji će štiti ljudska prava žena i

1 NN 118/03, 82/08

2 Republika Hrvatska je 2001. godine potpisala *Sporazum o stabilizaciji i pridruženju* s državama Europske unije. Tim činom je preuzela obvezu usklađivanja zakonodavstva s propisima Europske unije, što je bilo sukladno potrebi da se „problematika ravnopravnosti spolova zakonski regulira na cjelovit način“ (Izvješće o radu PRS-a, 2003: 2). U skladu s time Republika Hrvatska je donijela niz antidiskriminacijskih zakona kao što su *Zakon o ravnopravnosti spolova* (NN 116/03), *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji* (NN 116/03) i *Zakon o istospolnim zajednicama* (NN 116/03). U širem kontekstu Zakon je definirao i uredio sadržaj „triju međusobno povezanih normativnih okvira: Ustav Republike Hrvatske, međunarodno pravo, te Sporazum o stabilizaciji i pridruženju između Republike Hrvatske i Europske unije i njezinih država-članica“ (Rodin, Vasiljević, 2003).

muškaraca te promicati temeljne slobode, kako na individualnoj tako i na institucionalnoj razini, razmatranjem kršenja načela ravnopravnosti spolova koja su počinila tijela državne uprave, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i druga tijela s javnim ovlastima, zaposleni u tim tijelima te druge pravne i fizičke osobe.

Od osnutka, **poslove pravobraniteljice za ravnopravnost spolova obavljale su dvije osobe.** S radnim iskustvom odvjetnice, sutkinje i aktivistice za ljudska prava žena, prvu pravobraniteljicu Gordanu Lukač Koritnik, dipl. iur., imenovao je Hrvatski sabor 2003. godine³, te je ona tu dužnost obavljala do 30. rujna 2011. godine.⁴

Višnju Ljubičić, dipl.iur., sadašnju nositeljicu pravobraniteljske dužnosti, Hrvatski je sabor imenovao 28. listopada 2011. godine.⁵ Iskustva je stjecala radeći 20 godina u državnim institucijama - Ministarstvu obrane RH i Uredu za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske te kao aktivistica za ljudska prava.⁶ Pokrivajući širok spektar rada na ljudskim pravima sudjelovala je u izradi prvog *Zakona o ravnopravnosti spolova*, nacionalnih politika za promicanje ravnopravnosti spolova, strategija za suzbijanje nasilja nad ženama te raznih nacionalnih izvješća i programa, u pregovaračkim procesima sa EU, kao i u radu hrvatske delegacije prema tijelima Europske unije, UN-a, Vijeća Europe, OEES/ODHIR-a, Agencije za ljudska prava Europske unije i dr.⁷

Danas uz pravobraniteljicu i zamjenika pravobraniteljice⁸ koji su dužnosnici, u instituciji Pravobraniteljice radi 9 zaposlenih (4 muškarca i 5 žena), koji/e su raspoređeni/e u dvije službe: Službu za stručne i Službu za opće poslove.

---

3 NN 157/03, NN 15/04 (zamjenikom pravobraniteljice imenovan je mr.sc. Dragan Vukadin)

4 NN 126/11

5 NN 126/11

6 Transparency International Hrvatska, Udruga Mobbing (pružanje pravne pomoći)

7 Kao koordinatorica i nositeljica izlaganja za dva područja: "Anti-diskriminacija" i „Ravnopravnost spolova“ sudjelovala je i na screening-bilateralnim sastancima Vlade RH s Europskom komisijom za Poglavlje 19. Socijalna politika i zapošljavanje.

8 Zamjenikom pravobraniteljice Višnje Ljubičić imenovan je mr.iur. Goran Selanec, LL.M.

METODOLOGIJA

Ovaj evaluacijski osvrt sažetak je spoznaja o jedanaestogodišnjem radu (2003.-2013.) Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova⁹ utemeljen na sociološkim uvidima koji ukazuju na važnost i vrijednost tog neovisnog tijela za hrvatsko, još uvijek po mnogim pokazateljima, spolno neravnopravno društvo. Neovisnu evaluaciju rada Pravobraniteljice proveo je istraživački tim Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu.¹⁰

Metodološki okvir za provedbu evaluacije čine kvantitativni i kvalitativni indikatori¹¹ uspostavljeni temeljem evaluacijske matrice.¹² U skladu s time provedena je: 1) kvalitativna i kvantitativna analiza djelovanja Pravobraniteljice prema područjima praćenja ravnopravnosti spolova prvenstveno određenih *Zakonom o ravnopravnosti spolova* i *Zakonom o suzbijanju diskriminacije*¹³, a u skladu s kojima je Pravobraniteljica podnosi godišnja izvješća Hrvatskom saboru; 2) kvalitativna analiza polu-strukturiranih intervjua sa zaposlenicima/cama Pravobraniteljice; 3) evaluacija odabranih aspekata suradnje s Pravobraniteljicom od strane vanjskih suradnika/ca koja se temeljila na rezultatima upitnika implementiranog putem mrežnog servisa;¹⁴ 4) evaluacija suradnje s Pravobraniteljicom od strane odabranih regionalnih suradničkih institucija.¹⁵

9 Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova osnovana je 2003. godine, ali je u toj godini rad započeo bez financijskih sredstava i bez poslovnog prostora, pa su mjeseci od imenovanja pravobraniteljice do kraja 2003. uglavnom prošli u nalaženju prostora i osiguravanju infrastrukture za rad. Pravobraniteljica, osim neformalno, nije zapimala pritužbe niti otvarala predmete. Stoga, 2003. godina nije uključena u tablice i grafikone radi nepostojanja usporedivih podataka. Prostor za rad osiguran je u travnju, a s radom na praćenju ZRS-a započinje zapošljavanjem službenika/ca u lipnju 2004. godine.

10 Evaluacijski tim Instituta za društvena istraživanja radio je u sastavu: dr.sc. Mirjana Adamović (voditeljica projekta), dr.sc. Anja Gvozdanović, dr.sc. Ana Maskalan i dr.sc. Dunja Potočnik.

11 Riječ je o sljedećim indikatorima: 1) individualni ili indikatori mikro razine, koji se odnose na dostupnost tj. raspoloživost Pravobraniteljice za komunikaciju s diskriminiranim osobama te učinkovitost na toj razini; 2) institucionalni ili indikatori mezo razine koji pružaju informacije o doseg i mogućnostima utjecaja Pravobraniteljice na ostale, interferirajuće institucionalne razine; 3) društveni ili indikatori makro razine koji opisuju javno djelovanje Pravobraniteljice i njezin učinak u tom polju.

12 Evaluacijski kriteriji razvijeni su modifikacijom kriterija pravobraniteljskih institucija iznesenima u publikaciji N. Crowleya (2013) *Processes and Indicators for Measuring the Impact of Equality Bodies*. Indikatori su podijeljeni s obzirom na tri razine učinkovitosti: **individualna** (orijentirana na komunikaciju i ishode komunikacije s građanima/gradankama); **institucionalna** (suradnja s različitim nacionalnim i međunarodnim institucijama i organizacijama koje promiču ravnopravnost spolova; ukazuju na diskriminaciju; provode istraživanja i utječu na oblikovanje politika); **društvena** (podizanje svijesti o ravnopravnosti, diseminacija rezultata rada, aktivnosti na mrežnim stranicama, medijski i javni nastupi).

13 NN 85/08, 112/12

14 Upitnik je bio anoniman, a u uzorku su zastupljeni pojedinci/ke i predstavnici/predstavnice institucija koje je navela Pravobraniteljica ili koji/e su navedeni/e u godišnjim izvješćima.

15 Mišljenje o suradnji zatražila je Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

I.

KVANTITATIVNA
ANALIZA DJELOVANJA
PRAVOBRANITELJICE PREMA
PODRUČJIMA PRAĆENJA
RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA
ODREĐENIH *ZAKONOM O
RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA
I ZAKONOM O SUZBIJANJU
DISKRIMINACIJE*

I. KVANTITATIVNA ANALIZA DJELOVANJA PRAVOBRANITELJICE PREMA PODRUČJIMA PRAĆENJA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA ODREĐENIH ZAKONOM O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA I ZAKONOM O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

1. OBLICI RADA PRAVOBRANITELJICE U RAZDOBLJU OD 2004. DO 2013. GODINE¹⁶

Pravobraniteljica je djelovala temeljem *Zakona o ravnopravnosti spolova (dalje: ZRS)* te ostalih anti-diskriminacijskih nacionalnih zakona, međunarodnih smjernica, preporuka i dokumenata koje je Republika Hrvatska potpisala i ratificirala.

Pravobraniteljica je u razdoblju od 2004. do 2013. godine otvarala predmete u skladu s osnovama, područjima i ovlastima Pravobraniteljice definiranim u *ZRS-om*. Zaprimala je pritužbe i pružala pomoć fizičkim i pravnim osobama vezano uz diskriminaciju, analizirala te davala prijedloge na zakone i druge propise, prikupljala i provodila analize statističkih podataka, neovisna istraživanja i analize, programe i projekte. U evaluiranom razdoblju Pravobraniteljica je radila na **ukupno 13 838 predmeta**.

¹⁶ Pravobraniteljica s radom na praćenju ZRS-a započinje zapošljavanjem službenika/ca u lipnju 2004. Stoga 2003. godina nije uključena u tablice i grafikone radi nepostojanja usporedivih podataka.

Tablica 1: Ukupan broj otvorenih predmeta po godinama (N, %)

Godina	Pritužbe građana		Inicijativa Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova		Praćenje provedbe ZRS-a		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%	N	%
2004.	88	3,5	0	0	3 517	31,6	3 605	26,0
2005.	174	6,9	0	0	979	8,8	1 153	8,3
2006.	193	7,6	0	0	982	8,8	1 175	8,5
2007.	268	10,6	18	10,1	682	6,1	968	7,0
2008.	288	11,4	24	13,5	625	5,6	937	6,8
2009.	274	10,8	9	5,1	602	5,4	885	6,4
2010.	294	11,6	29	16,3	342	3,1	665	4,8
2011.	283	11,2	25	14,0	1 051	9,4	1 359	9,8
2012.	331	13,1	37	20,8	1 057	9,5	1 425	10,3
2013.	339	13,4	36	20,2	1 291	11,6	1 666	12,0
Ukupno	2 532	100	178	100	11 128	100	13 838	100

Od 2004. do 2013. godine zamjetno je povećanje broja pritužbi građana koje su u zadnjoj evaluiranoj godini dostigle najvišu razinu od 13,4%. Na inicijativu Pravobraniteljice, najviše je predmeta otvoreno u 2012. - 20,8% i 2013. - 20,2%. Najveći broj predmeta vezan za praćenje provedbe ZRS-a otvoren je u 2004. godini (31,6%) iz razloga što se te godine, kao i narednih godina, pratila provedba tada važećeg ZRS-a u pogledu obveze donošenja *Planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova* koje su bila obvezna donijeti državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prema ZRS-u usvojenom 2008. godine, Planove djelovanja obvezna su donositi samo tijela državne uprave i pravne osobe u pretežitom vlasništvu države što na dalje više nije bilo u fokusu rada Pravobraniteljice.

U 2013. Pravobraniteljica je iskoristila ovlasti iz ZRS-a¹⁷ i provodila postupak mirenja uz mogućnost sklapanja izvan-sudske nagodbe.¹⁸

Koristeći ovlast umješačice, sukladno čl.21.st.1. *Zakona o suzbijanju diskriminacije*, Pravobraniteljica se 2011. godine umiješala u šest sudskih postupaka vezanih uz tužbe za diskriminaciju temeljem seksualne orijentacije (četiri na Vrhovnom sudu te po jedan na Upravnom sudu i Općinskom građanskom sudu). Tijekom 2012. godine nastavila je

17 Čl. 19.st.4. *Zakona o ravnopravnosti spolova*

18 U jednom slučaju (djelatnica djelatnica Ministarstva unutarnjih poslova) mirenje nije uspjelo dok je u slučaju djelatnice zaposlene u Ministarstvu obrane RH postupak mirenja imao polovičan uspjeh. Obje institucije u međuvremenu su izradile dokumente u svrhu promicanja ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti. Ministarstvo obrane RH je uvažilo primjedbe i prijedloge Pravobraniteljice u izradi dokumenta Rodno osviještena politika u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske.

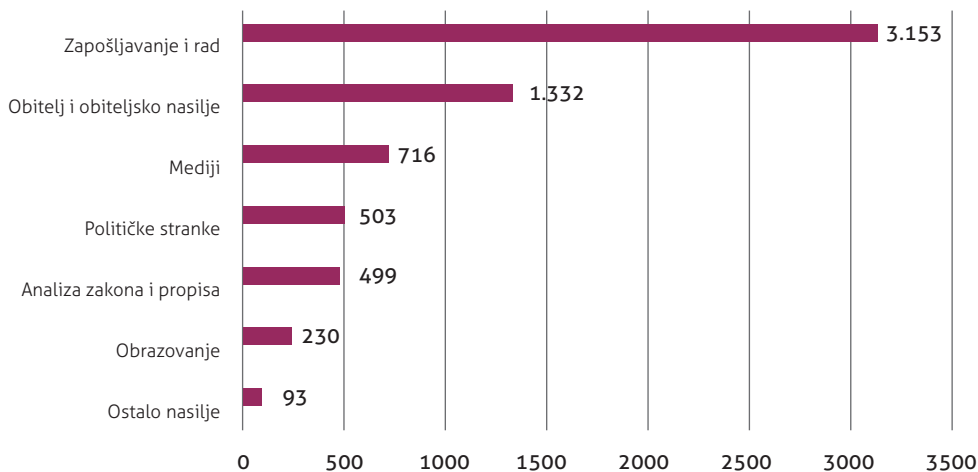
pratiti započete sudske postupke u koje se umiješala.¹⁹ Iste godine umiješala se i u dva nova sudska postupka (u revizijskom na Vrhovnom sudu i u žalbenom na Županijskom sudu). U 2013. godini Pravobraniteljica je nastavila praćenje tri sudska postupka u koje se umiješala u prethodne dvije godine (dva na Vrhovnom sudu, jedan na Županijskom sudu). Tri sudska postupka u koje se umiješala u 2013. godini okončana su pravomoćnom presudom u korist tužitelja na čijoj strani se Pravobraniteljica umiješala.

Posebno treba istaknuti da je **Pravobraniteljica provela 148 neovisnih istraživanja i analiza (od čega je 39% provedeno u posljednje tri evaluirane godine od 2011. do 2013. godine), analizirala i izdala mišljenja, primjedbe i prijedloge na 499 zakona i propisa, te surađivala s 371 organizacijom** civilnog društva.

2. KLJUČNA PODRUČJA DISKRIMINACIJE U RADU PRAVOBRANITELJICE

Iz Grafikona 1, koji daje ukupan broj postupanja po ključnim područjima za cijelo evaluirano razdoblje (N = 6 526), vidljivo je da je Pravobraniteljica u najvećem broju postupala u predmetima vezanima za diskriminaciju temeljem spola u području zapošljavanja i rada (48,3% predmeta), a nakon toga u području obiteljske problematike, uključujući obiteljsko nasilje (20,4%), medija (11%), političke participacije (7,7%) i analize relevantnih zakona i propisa (7,7%). Područje obrazovanja (3,5%) i postupanja po ostalim oblicima nasilja (1,4%) zastupljena su u manjem postotku.

Grafikon 1: Postupanja Pravobraniteljice u ključnim područjima diskriminacije u razdoblju od 2004. do 2013. godine (N)

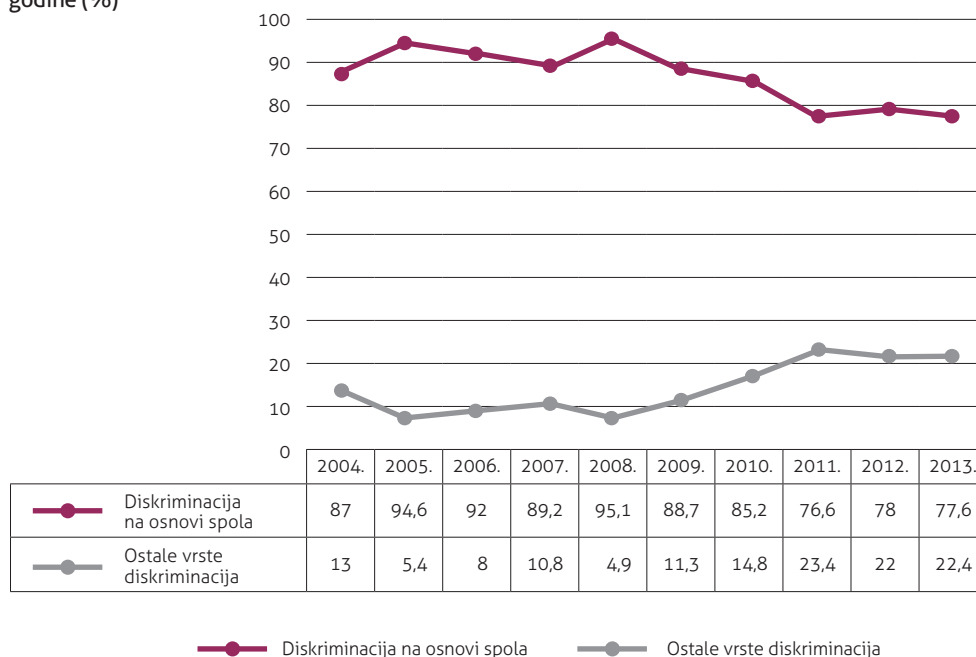
¹⁹ Donesene su četiri presude od koje su tri pravomoćne. U tri presude utvrđena je i sankcionirana diskriminacija dok je jednom presudom odbijena antidiskriminacijska tužba te se Pravobraniteljica aktivno uključila u revizijski postupak protiv te presude.

3. DJELOVANJE PRAVOBRANITELJICE: INDIVIDUALNA, INSTITUCIONALNA I DRUŠTVENA RAZINA

3.1. INDIVIDUALNA RAZINA DJELOVANJA: PRITUŽBE GRAĐANA I GRAĐANKI

S obzirom na osnovu diskriminacije, **najveći broj pritužbi odnosio se na diskriminaciju temeljem spola** (Grafikon 2). Od 2009. vidljiv je porast predmeta vezanih uz ostale diskriminacijske osnove.²⁰

Grafikon 2: Rad Pravobraniteljice s obzirom na osnove diskriminacije od 2004. do 2013. godine (%)

Prema podacima iznesenima u godišnjim izvješćima Pravobraniteljice Hrvatskom saboru, u desetgodišnjem razdoblju, u većem broju slučajeva, prituživali su se žene.

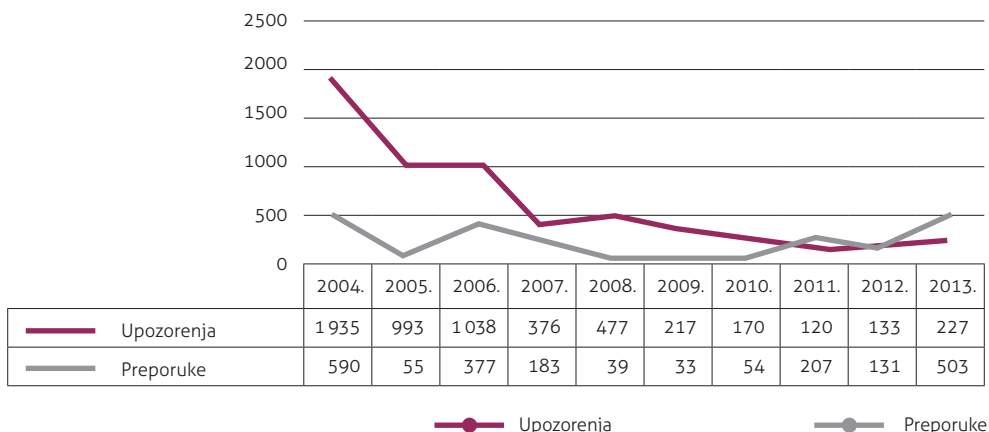
Pravobraniteljica je, temeljem pritužbi građana/ki, bila najaktivnija u Gradu Zagrebu (od najmanjih 39% - 2004. godine do najviših 55% - 2008.). Po županijama, najviše su se prituživali/e građani/ke iz Zagrebačke, Primorsko-goranske, Splitsko-dalmatinske, Istarske i Osječko-baranjske županije. Od 2011. godine, Pravobraniteljica se u svojem radu više ne fokusira samo na Grad Zagreb i Zagrebačku županiju nego i na ostale gradove i županije. Kroz osobne posjete, sudjelovanja na događanjima u lokalnim zajednicama i medijske istupe na nacionalnoj i lokalnim razinama povećava vidljivost i informiranje o svojim nadležnostima.

²⁰ „Ostale vrste diskriminacija” odnose se na obiteljski status, bračni status, spolnu orijentaciju, rodni identitet i izražavanje te druge vrste diskriminacija.

3.2. INSTITUCIONALNA RAZINA DJELOVANJA: UPOZORENJA, PREPORUKE I SURADNJA

Prema ZRS-u Pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke.²¹ Broj upućenih preporuka i upozorenja mijenjao se u skladu s promjenama zakona kao i ovlastima Pravobraniteljice (Grafikon 3). Najviši broj upozorenja koje je Pravobraniteljica uputila, postupajući po pritužbama i po osobnoj inicijativi zamjetan je 2004. i 2006. godine²², dok je najviši broj preporuka Pravobraniteljica uputila 2004. i 2013. godine. Trend povećanja upućenih upozorenja i preporuka, koji raste s 2012. na 2013. godinu, a nastavlja se i u godinama kasnije, odnosi se na inicijativu Pravobraniteljice da se kao i u početnim godinama rada više obraća jedinicama lokalne i područne samouprave na svim razinama, od županija do gradova i općina.²³

Grafikon 3: Broj upućenih upozorenja i preporuka u razdoblju od 2004. do 2013. godine

Osim broja upućenih upozorenja i preporuka, o radu Pravobraniteljice na institucionalnoj razini svjedoče potpisani sporazumi o suradnji. Pravobraniteljica je potpisala nekoliko sporazuma: (1) Memorandum o suradnji Ministarstva unutarnjih poslova i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova (2012.) prema kojem je Pravobraniteljica u Policijskoj akademiji u 2012. i 2013. godini provela niz aktivnosti s ciljem poboljšanja postupanja policijskih službenika/ca u slučajevima obiteljskog nasilja s naglaskom na rodnom senzibilitetu kao i na podizanju svijesti o navedenoj problematici; (2) Memorandum o suradnji s Pravnom klinikom Pravnog fakulteta u Zagrebu (2013.) prema kojem Pravobraniteljica omogućuje studentima/cama, koji/e sudjeluju u radu Pravne klinike stručno usavršavanje u uredu Pra-

²¹ Čl. 23. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova

²² Do 2008. godine Pravobraniteljica je pratila provedbu tada važećeg ZRS-a iz 2003. godine u pogledu obveze donošenja Planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova od strane državnih tijela, pravnih osoba s javnim ovlastima te pravnih osoba u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prema ZRS-u usvojenom 2008. godine Planove djelovanja obvezna su donositi samo tijela državne uprave i pravne osobe u pretežitom vlasništvu države što na dalje više nije bilo u fokusu rada Pravobraniteljice te je kvantitativno imalo utjecaja na broj upozorenja i preporuka.

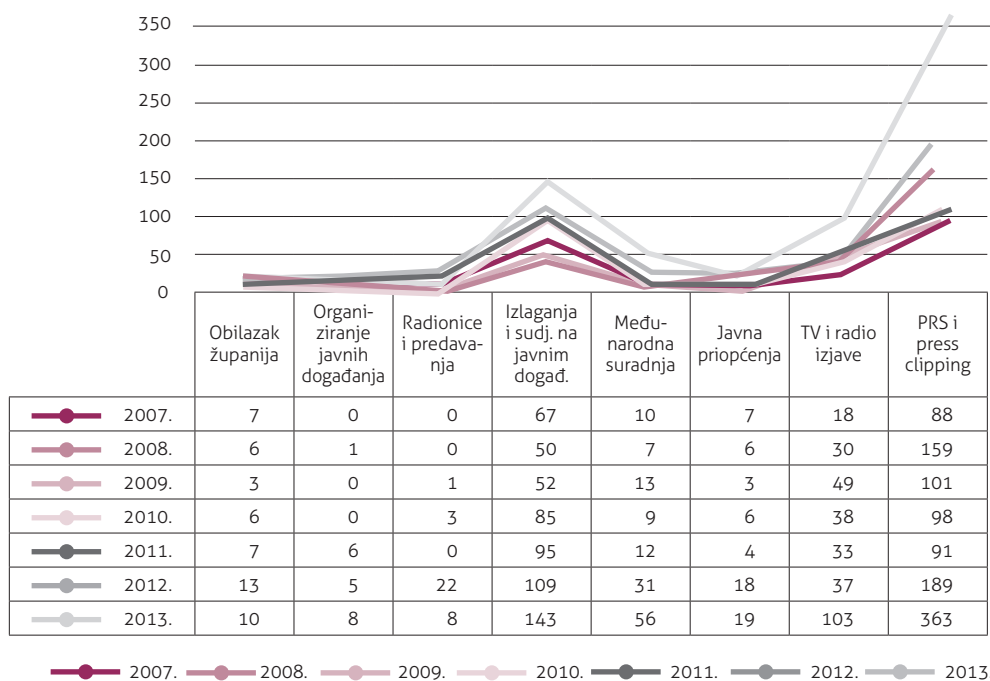
²³ Pravobraniteljica je 2013. godine uputila inicijativu/preporuku prema jedinicama lokalne samouprave u vezi potpisivanja Europske povelje o ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini, a koju je pokrenulo Vijeće europskih općina i regija (CEMR) koje je željelo dodatno potaknuti lokalne i regionalne vlasti na implementaciju ravnopravnosti spolova u praksi i to političkim obvezivanjem – potpisivanjem te povelje.

vobraniteljice, a koje obuhvaća zakonodavni okvir i institucionalne mehanizme u području ravnopravnosti spolova i diskriminacije; rad pod nadzorom na konkretnim pritužbama koje se odnose na diskriminaciju, analizu zakonskih tekstova i provođenje istraživanja te (3) Sporazum o suradnji pravobraniteljskih ureda (2013.) o institucionalnoj suradnji Pučke pravobraniteljice, Pravobraniteljice za djecu, Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

3.3. DRUŠTVENA RAZINA DJELOVANJA: AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE U PROMICANJU NAČELA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Prema presjeku aktivnosti (Grafikon 4) usmjerenih na društvenu razinu djelovanja, što obuhvaća posjete županijama, organizacije javnih događanja, radionice i predavanja, izlaganja i sudjelovanja na javnim skupovima, međunarodnu suradnju, javna priopćenja, televizijske i radijske nastupe te medijske objave (press-clipping), u razdoblju od 2007.-2013. godine zamjetna je uzlazna putanja po svim pokazateljima. Pritom, 2011. godine dolazi do zaokreta u radu Pravobraniteljice u pogledu javne komunikacije i intenziviranja javnog utjecaja proaktivnijim pristupom, što rezultira širenjem djelovanja na područja koja do tada nisu bila uopće ili su bila tek u neznatnoj mjeri zastupljena u promociji načela ravnopravnosti spolova.

Grafikon 4: Usporedba broja aktivnosti za razdoblje od 2007.-2013. godine²⁴

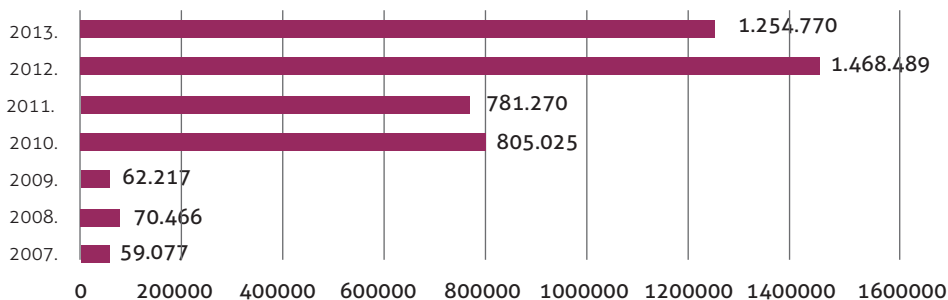
²⁴ Zbog različite metodologije izvještavanja od 2004. do 2006. godine te nemogućnosti usporedbe, te godine nisu navedene u tablici.

Ukoliko se usporede dva trogodišnja razdoblja od 2008. do 2010. i od 2011. do 2013. godine, primjetno je **intenziviranje rada na raznim razinama komunikacije s javnošću** kao što su:

- 1) organiziranje javnih događanja i okruglih stolova (u razdoblju 2008.-2010. organiziran je 1 okrugli stol, a u razdoblju 2011.-2013. - 19);
- 2) organiziranje radionica i predavanja (u razdoblju 2008.-2010. izlagalo se i sudjelovalo na 4, a u razdoblju 2011.-2013. - 30 radionica i predavanja);
- 3) udvostručuju se izlaganja i sudjelovanja na javnim događanjima u organizaciji drugih (u razdoblju 2008.-2010. izlagalo se i sudjelovalo na 187, a u razdoblju 2011.-2013. na 347 javnih događanja);
- 4) utrostručuje se međunarodna suradnja (u razdoblju 2008.-2010. bilo je ukupno 29 susreta na regionalnoj i međunarodnoj razini, a u razdoblju 2011.-2013., ukupno 99);
- 5) intenzivira se broj javnih nastupa i izjava za medije (u razdoblju 2008.-2010. bilo je 15 javnih priopćenja, 117 TV i radio izjava te 358 medijskih sadržaja koji su se odnosili na Pravobraniteljicu, a u razdoblju 2011.-2013. objavljeno je 41 javno priopćenje, 173 TV i radio izjava te 643 medijska sadržaja koja su se odnosila na rad Pravobraniteljice).

Mrežna stranica Pravobraniteljice (www.prs.hr) prvi puta postaje dostupna 2007. godine. Početkom 2012. godine dobiva novi izgled i postaje interaktivnijom i informativnijom. Osim što je građanima i građankama omogućeno da pritužbe pošalju putem on-line obrasca, mrežne stranice, pored obilja informacija o aktivnostima Pravobraniteljice, sadrže i dokumente, izvješća i istraživanja, ali i opise slučajeva iz prakse Pravobraniteljice, što je zasigurno imalo utjecaja na kontinuirani rast posjećenosti (u 2012. i 2013. broj posjeta stranicama se udvostručio u odnosu na 2011., a u odnosu na razdoblje od 2007. do 2009. godine došlo je do povećanja od skoro 24 puta) (Grafikon 5).

Grafikon 5: Posjećenost službene mrežne stranice za razdoblje od 2007.²⁵ do 2013. godine (N)

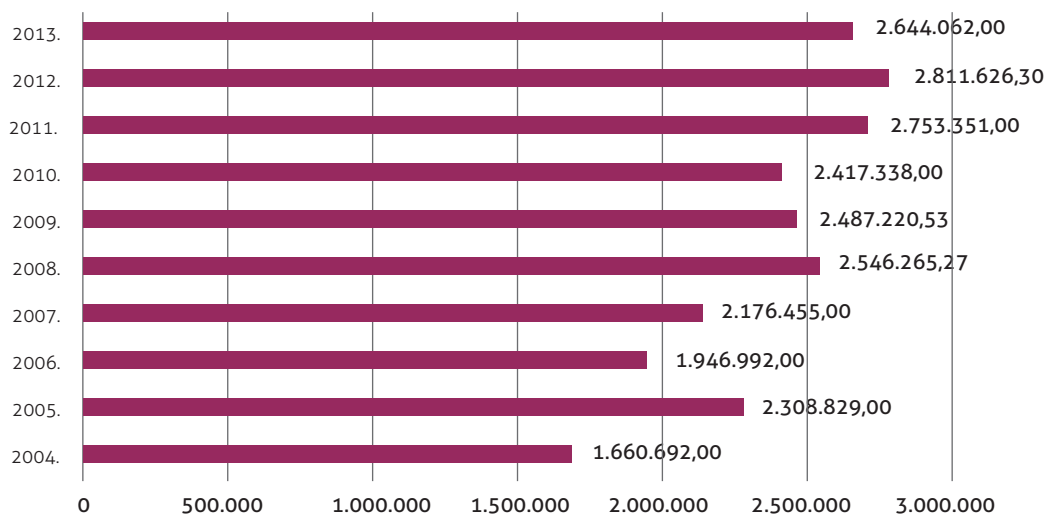
²⁵ Podaci se navode od 2007. kada je prvi puta postavljena službena web stranica.

4. FINANCIJSKA SREDSTVA DRŽAVNOG PRORAČUNA ZA RAD PRAVOBRANITELJICE

Što se financijskih sredstava tiče, Pravobraniteljica je u evaluiranom razdoblju bila redovito i stabilno financirana. Financijska sredstva koja je primala iz Državnog proračuna većim dijelom su, kao i u većini drugih javnih institucija, trošena na plaće i hladni pogon. Iz Grafikona 6 može se zamijetiti da je Pravobraniteljica radila s nešto više sredstava od 2011. do 2013. godine u odnosu na ranije razdoblje.²⁶

Grafikon 6: Utrošena financijska sredstva (2004.-2013.) u HRK

²⁶ Tijekom 2011. i 2012. godine Financijski plan Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova bio je terećen sa 4 dužnosničke plaće (obveza temeljem odredbi članka 15. *Zakona o obvezama i pravima državnih dužnosnika* NN 101/98, 135/98, 105/99, 25/00, 73/00, 30/01, 59/01, 114/01, 153/02, 16/04, 30/04, 121/05, 151/05, 141/06, 17/07, 107/07, 60/08 i 38/09), dok je drugih godina terećen sa 2).

18

EVALUACIJSKO IZVJEŠĆE 2003. - 2013.

II.

KVALITATIVNA ANALIZA REZULTATA DJELOVANJA PRAVOBRANITELJICE PO PODRUČJIMA

II. KVALITATIVNA ANALIZA REZULTATA DJELOVANJA PRAVOBRANITELJICE PO PODRUČJIMA

__1. PODRUČJE RADA I ZAPOŠLJAVANJA

Ukupan broj predmeta na kojima je Pravobraniteljica radila u području rada i zapošljavanja u promatranom razdoblju iznosi **3 153** što pokazuje da je ovo najekstenzivnije područje njezina djelovanja. Najveći broj razmatranih predmeta odnosio se na uznemiravanje na radu i spolno uznemiravanje, rodno nesenzibilno oglašavanje potrebe za zapošljavanjem radnika/ca i neispunjavanje obveza poslodavaca u vezi sa zaštitom dostojanstva radnica/ka. Pritom su identificirana četiri glavna područja spolne diskriminacije: diskriminacija pri zapošljavanju, kontinuirano produljivanje ugovora o radu na određeno vrijeme, premještaj zaposlenica na druga, u pravilu manje vrednovana radna mjesta nakon povratka s roditeljnog dopusta i neopravdani otkazi ugovora o radu.

Na institucionalnoj razini Pravobraniteljica je pratila i analizirala mjere zapošljavanja žena predviđenih različitim nacionalnim strategijama i planovima te je u tom smislu redovito reagirala i upućivala preporuke. Temeljito je pratila statističke podatke u području rada i zapošljavanja pri čemu je provela **više od 40 analiza i istraživanja** na čijim su se rezultatima, pored ostalog, temeljile preporuke i upozorenja institucijama i organizacijama, amandmani vezani uz donošenje zakonskih i podzakonskih akata kao i prijedlozi za nove mjere poticanja zapošljavanja ranjivih skupina. Ne zadovoljavajući se samo konstatacijom o postojećem stanju, Pravobraniteljica je predložila da tvrtke, kojima je jedini ili većinski osnivač RH i/ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, „redovno objavljuju podatke o broju postupaka provedenih povodom zahtjeva za zaštitu dostojanstva na svojim web stranicama“ te da se sustavno provodi edukacija povjerenika/ca za zaštitu dostojanstva radnika/ca.

Pravobraniteljica kontinuirano prati provedbu mjera *Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja (NPPZ)* te od institucija odgovornih za provedbu istih traži podatke o provedenim aktivnostima razvrstanim po županijama temeljem spola korisnika/ca (radi analize pokazatelja/indikatora provedbe po spolu). S tim u vezi, Pravobraniteljica je kontinuirano upozoravala na potrebu većeg i značajnijeg angažmana države, ali i svih županija, gradova i općina, u provedbi aktivnosti NPPZ-a vezanih za smanjenje nezaposlenosti žena i to na način da razrade dodatne poticajne mjere na lokalnoj razini. Bitno je napomenuti i kako je Pravobraniteljica tijekom promatranog razdoblja pažnju posvetila i analizi položaja višestruko diskriminiranih skupina, poput pripadnika/ca romske nacionalne manjine.

Pravobraniteljica od 2008. godine, redovito provodi i analizu korisnika/ca naknada za vrijeme roditeljskih i roditeljskih dopusta, a prateći provedbu *Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama* u 2013. godini, posebno je istaknula slabe učinke navedenog *Zakona* te preporučila daljnje kontinuirano osvještavanje i provođenje ciljanih kampanji o mogućnostima usklađivanja obiteljskih i profesionalnih obveza.

Rad Pravobraniteljice koji je u početku obuhvaćao praćenje osnovne statistike o položaju žena i muškaraca na tržištu rada i mjera poticanja zapošljavanja, te prikaz osnovnih karakteristika otvorenih slučajeva, razvio se u sustav koji koristi složene skupove podataka i komunicira s brojnim relevantnim dionicima u sustavu. Prijelomnom godinom bi se mogla označiti 2008. godina kada su analize i izvori podataka korišteni u procjeni područja zapošljavanja i rada postali mnogo složeniji, a aktivnosti poduzete u toj izvještajnoj godini reflektirale potrebe iskazane u prethodnim godinama.

Kada je o širem društvenom utjecaju riječ, potrebno je istaknuti kako je Pravobraniteljica kroz godine izgradila respektabilnu mrežu suradnika/ca koji u području rada i zapošljavanja, osim brojnih organizacija civilnog društva i medija, uključuju i razgranatu mrežu organizacija i institucija.²⁷ S navedenim partnerima Pravobraniteljica surađuje na redovnoj bazi, kako u području pribavljanja podataka, tako i u upućivanju preporuka za implementaciju mjera za poboljšanje stanja na području ravnopravnosti spolova u području rada i zapošljavanja.

Uvid u podatke i izvore te metodologije rada koju je Pravobraniteljica razvila tijekom godina u području rada i zapošljavanja pružaju temelje za zaključak kako se radi o zakruženom sustavu koji obuhvaća sve ključne aspekte u području. Ukupno gledajući uloga Pravobraniteljice u ovome području ostvarena je u velikoj mjeri sukladno ljudskim i financijskim kapacitetima s kojima je raspolagala.

---

27 Hrvatski zavod za zapošljavanje, Državni zavod za statistiku, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, resorna ministarstva i dr.

2. PODRUČJE OBITELJI

Ostvarivanje ravnopravnosti spolova i borba protiv diskriminacije u području obitelji jedno je od najzastupljenijih i, svojom problematikom, najsloženijih područja rada Pravobraniteljice. U ovom se području rad Pravobraniteljice u najvećoj mjeri temeljio na suzbijanju obiteljskog nasilja i diskriminacije vezane uz roditeljsku skrb. U evaluiranom razdoblju Pravobraniteljica je radila na **1 332 predmeta** zaštite građana/ki od diskriminacije u području obitelji, uključujući i nasilje u obitelji, pri čemu je njihov broj kroz godine kontinuirano rastao. Najveći dio predmeta, njih 648, temeljio se na nekom obliku tjelesnog, spolnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja čije su žrtve u većini slučajeva bile žene, a nasilnici njihovi bračni ili izvanbračni partneri. Treba istaknuti da je rad Pravobraniteljice na pritužbama građana/ki uključivao pružanje relevantnih informacija i podrške žrtvama, te nadzor i usmjeravanje rada institucija nadležnih za rad sa žrtvama i počiniteljima nasilja u obitelji. Pravobraniteljica je kontinuirano pratila i analizirala rad institucija nadležnih za rješavanje individualnih slučajeva obiteljskog nasilja, u prvom redu policije i centara za socijalnu skrb, te upućivala niz preporuka i upozorenja na njihov rad kao i na rad ostalih provoditelja mjera vezanih uz suzbijanje nasilja u obitelji. Od 2012. godine Pravobraniteljica prati i slučajeve partnerskog nasilja, posebno prekršajno-pravno procesuiranje temeljem čl.31. ZRS-a.²⁸

Institucionalni angažman Pravobraniteljice u području obiteljskih odnosa bio je izrazito ekstenzivan te je obuhvaćao nekoliko aspekata: a) praćenje i analizu statističkih podataka o nasilju u obitelji; b) sudjelovanje u izradi, provedbi i nadzoru provedbe mjera *Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji* (2005.-2007., 2008.-2010., 2011.-2016.), te *Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* (2005.); c) poticanje lokalnih aktera na djelovanje u smjeru zaštite žrtava obiteljskog nasilja i njegove prevencije, što je osobito došlo do izražaja tijekom *Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama* (2006.-2008.) u čijoj je provedbi i nadzoru sudjelovala i Pravobraniteljica; d) praćenje, promicanje i djelovanje u smjeru osiguranja zaštite žrtvama obiteljskog nasilja, pružanja besplatne pravne pomoći istima, izricanja i pružanja psihosocijalnih tretmana počiniteljima nasilja te provođenja ostalih zaštitnih mjera i mjera opreza definiranih *Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji* koje se izriču počiniteljima nasilja²⁹; e) poduzimanje zakonskih inicijativa usmjerenih prema kvalitetnijim i pravednijim zakonskim regulativama vezanima uz obiteljsko nasilje te roditeljsku skrb³⁰, među kojima se ističu prijedlozi Pravobraniteljice za izmjene relevantnih odredbi *Kaznenog zakona*³¹; f) redovni susreti s predstavnicima/cama policije, centara za socijalnu skrb, županijskih vlasti, odbora za ravnopravnost spolova i međunarodnih i domaćih institucija i organizacija civilnog društva, te s voditeljima/cama i suradnicama/cima skloništa za žene žrtve obiteljskog nasilja,

28 „Tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u spolu, bračnom ili obiteljskom statusu, ili spolnoj orijentaciji povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 30.000,00 kuna.“ (čl.31 st.1 ZRS)

29 Treba istaknuti sudjelovanje Pravobraniteljice u radnoj grupi koju je 2005. osnovalo Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti za izradu *Pravilnika kojim su definirani kriteriji za otvaranje i vođenje skloništa za žene koje su preživjele obiteljsko nasilje*.

30 Područje roditeljske skrbi unutar šireg područja obitelji je specifično upravo po tome što se u nešto većem postotku kao pritužitelji pojavljuju muškarci/očevi. Štoviše, 2011. godine upravo su njihove pritužbe činile više od polovice predmeta unutar područja roditeljske skrbi - 56%, a 2012. godina, osim što svjedoči daljnjem povećanju pritužbi, bilježi i prevagu na stranu muških pritužitelja, čak 70,31%.

31 NN 125/11

potičući i razvijajući zajedničku suradnju u provođenju raznih aktivnosti – istraživanja, edukacija, kampanja, itd.; g) provođenje istraživanja.³²

Pravobraniteljica je ostvarivala značajne rezultate sudjelujući u radnim skupinama za izradu zakona, mjera i strategija vezanih uz zaštitu prava članova/ica obitelji, te nadzirući i potičući njihovu provedbu. Osim opsežne pravne i stručne ekspertize, Pravobraniteljica je pokazala pronicljivost, razumijevanje i angažman u radu, što je rezultiralo značajnim utjecajem na poboljšanje institucionalnih mehanizama zaštite žrtava nasilja u obitelji.

Osvješćivanje javnosti ukazivanjem na problematiku obiteljskog nasilja kao osnovne pretpostavke njegova ukidanja, nezaobilazna je aktivnost Pravobraniteljice tijekom čitavog evaluiranog razdoblja. Pravobraniteljica se aktivirala u mnogim javnim kampanjama i inicijativama i svake godine kontinuirano sudjelovala na okruglim stolovima, tribinama, javnim raspravama, seminarima i stručnim skupovima te znanstvenim i tiskovnim konferencijama u organizaciji državnih institucija, jedinica lokalne samouprave i organizacija civilnog društva u Hrvatskoj i u regiji na temu ravnopravnosti spolova u području obiteljskih odnosa. Ostvarila je aktivnu i angažiranu suradnju sa svim relevantnim institucionalnim i društvenim akterima u ovom području i sudjelovala kao posrednica između njih, doprinoseći na taj način učinkovitosti borbe protiv diskriminacije i povećanju ravnopravnosti spolova u cjelini.

Unatoč mnogim zakonskim, financijskim i društvenim preprekama mišljenja smo da je ostvarila značajan utjecaj na poboljšanje institucionalnih mehanizama zaštite žrtava obiteljskog nasilja kao i njegove prevencije. Ipak, izvjesno je da će Pravobraniteljica u ovom području imati još mnogo aktivnosti narednih godina, budući da se radi o društveno teško iskorjenjivom problemu.

Pravobraniteljica je i u području roditeljske skrbi ostvarila značajne rezultate, osobito s obzirom na povećanje broja pritužbi od strane očeva, iz čega se može zaključiti da je njezin rad prepoznat od osoba obaju spolova.

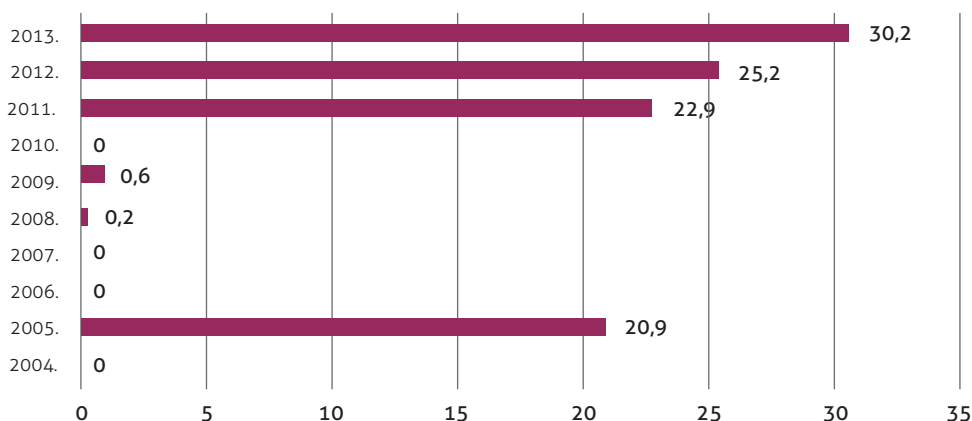
³² Pravobraniteljica je u evaluiranom razdoblju provela 6 istraživanja vezanih uz zbrinjavanje žrtava nasilja, rad državnih tijela, Romkinje korisnice besplatne pravne pomoći, primjenu zaštitnih mjera, roditeljsku skrb, itd.

3. PODRUČJE POLITIČKE PARTICIPACIJE

Pravobraniteljica je u izvještajnom razdoblju radila proaktivno, u zadanim zakonskim okvirima i to u najvećoj mjeri na institucionalnoj razini. Dinamika aktivnosti rada Pravobraniteljice u području političke participacije uglavnom je vezana za izborne cikluse - lokalne, nacionalne, europske, te izbore za vijeća nacionalnih manjina. Vezano uz politiku, odnosno političku participaciju, radila je na **503 predmeta**.

Grafikon 7: Otvoreni predmeti zaštite građana/ki od diskriminacije na području promicanja ravnopravnosti spolova u području politike i političke participacije od 2004. do 2013. godine (%)

Najviše je predmeta otvoreno tijekom 2013. godine, njih 30,2% dok je značajniji udio predmeta zabilježen još tijekom 2012. – 25,2%, 2011. – 22,9% te 2005. godine – 20,9%. Individualne pritužbe na diskriminaciju u ovome su području djelovanja Pravobraniteljice slabo zastupljene, što vjerojatno proizlazi iz osjetljive pozicije onih političara/ki koji/e su pojedinačno diskriminirani po spolnoj osnovi.

U ovom području Pravobraniteljica je provela **10 istraživanja i analiza** – pet ih se odnosilo na lokalne izbore, dva na nacionalne izbore te po jedno na izbore za članove/ice vijeća nacionalnih manjina, izbore kandidata/kinja za Europski parlament i predsjedničke izbore.³³ Rezultati istraživanja činili su empirijsku podlogu i temelj za uobličavanje preporuka koje je Pravobraniteljica upućivala političkim strankama prije izbora. Iako su političke stranke dužne voditi računa o spolno uravnoteženim listama za izbor u predstavnička tijela na svim razinama vlasti (lokalnim, regionalnim, nacionalnim i međunarodnim), istraživanjima je ustanovljena kontinuirana podzastupljenost žena u području politike na svim razinama, posebno kada je riječ o uključivanju na kandidacijske liste, javnom predstavljanju stranačkih programa ili konačnim izbornim rezultatima. Spomenuti nalazi upućuju na otpor političkih stranaka uvođenju kvota na kandidacijske liste. Osim toga, hvalevrijedna su

³³ Svrha navedenih istraživanja bila je praćenje promicanja načela ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka RH, pri čemu se Pravobraniteljica vodila ZRS-om, Zakonom o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 44/05, 44/06, 109/07) i Nacionalnom politikom za promicanje ravnopravnosti spolova (2006.-2010., 2011.-2015.).

nastojanja Pravobraniteljice da političke stranke redovito podsjeća i upozorava na potrebu primjerenog sankcioniranja ne samo spolno stereotipnih, već svih ostalih diskriminacijskih oblika izražavanja po spolu, te na nužnost poticanja svojih članova/ica na promicanje ravnopravnosti spolova i poštovanja ljudskih prava homoseksualnih osoba u skladu sa zakonima i međunarodnim dokumentima.

Uz brojne javne istupe te javna priopćenja, Pravobraniteljica je sudjelovala na različitim tribinama, edukacijskim radionicama, seminarima, okruglim stolovima i skupovima tematski vezanima uz ravnopravnost spolova u području političke participacije. Pritom je intenzitet spomenutih aktivnosti vidljivo pojačan tijekom izbornih ciklusa.

4. PODRUČJE OBRAZOVANJA

Djelovanje Pravobraniteljice u području obrazovanja tijekom evaluacijskog razdoblja u najvećoj mjeri bilo je orijentirano na institucionalnu razinu (ukupno je otvoreno **230 predmeta**). Posebice je to vidljivo u njenoj proaktivnosti pri donošenju različitih zakona, pravilnika i obrazovnih programa. Pravobraniteljica je, također, provela respektabilan broj **analiza i istraživanja** u području obrazovanja (**22**) koja su obuhvaćala analize udžbenika i relevantnih dokumenata u području obrazovanja, status Roma/kinja u obrazovanju i zastupljenost muškaraca i žena u obrazovnim strukturama (visoko obrazovanje i znanost, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje). Provedena istraživanja potaknuta su praćenjem provedbe mjera *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova* (2006.-2010., 2011.-2015.), praćenjem usklađenosti politika s mjerama *UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*, sa Zaključcima Odbora za uklanjanje diskriminacije žena na području obrazovanja, s odredbama *ZRS-a*, *Zakona o udžbenicima za osnovne i srednje škole*³⁴ i *Udžbeničkog standarda*³⁵, te s mjerama uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova* za razdoblje 2011.-2015. Rezultati su korišteni ne samo u svrhu utvrđivanja postojećeg stanja u određenom segmentu obrazovanja, već i u svrhu oblikovanja preporuka i upozorenja koja su upućena nadležnim tijelima. U tom smislu, dinamika praćenja donošenja i provedbe niza zakona, bila je većim dijelom određena javnim politikama, odnosno predlaganjem brojnih zakona, strategija i pravilnika od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Svojim je prijedlozima, preporukama i upozorenjima Pravobraniteljica **pratila usklađenost 26 zakona te 10 strategija**, pravilnika i drugih dokumenata sa *ZRS-om* i drugim relevantnim propisima. U tom smislu, preporuke, prijedlozi i upozorenja mogu se podijeliti u dvije veće skupine s obzirom na svrhu – prva je općenite naravi i odnosi se na kurikulum, studijske programe i spolnu strukturu u obrazovanju, a druga se odnosi na izmjene i dopune zakona i drugih dokumenata u području obrazovanja. Prema dostupnim podacima, može se reći kako su preporuke i prijedlozi Pravobraniteljice bili polovično usvojeni od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Također, primjetno je da je u svojem djelovanju Pravobraniteljica nastojala biti korak ispred postojećih nacionalnih

34 NN 27/10, 55/11

35 NN 63/03

propisa – pratila je europske prakse i pripadajuće pravne okvire te je u skladu s njima kontinuirano postavljala visoke standarde pred Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i obrazovne institucije.

Istražujući visoko obrazovanje i znanost, Pravobraniteljica se bavila: (ne)postojanjem ženskih/rodnih studija na hrvatskim sveučilištima kao samostalne akademske discipline; stipendiranjem studenata/ica prema spolu i području znanosti; spolnom strukturom rada na znanstvenim projektima i članstvima u povjerenstvima, odborima i drugim skupinama koje odobravaju znanstvene projekte; upisanim i diplomiranim studentima/cama u visokoškolskim institucijama prema znanstvenim područjima; spolnom strukturom nastavnika/ca s akademskim zvanjem u visokoškolskom obrazovanju te percepcijom prisutnosti spolnog uznemiravanja na Sveučilištu.

Prateći osnovno i srednje školstvo, Pravobraniteljica se uglavnom usmjerila na utvrđivanje prisutnosti rodne perspektive u udžbenicima³⁶ (hrvatskog jezika, povijesti, etike, vjeronauka, prirode i društva, prirode i biologije), odnosno njihovoj sadržajnoj usklađenosti s ključnim zakonima i pravilnicima koji se tiču ravnopravnosti spolova.

Inicijative Pravobraniteljice u ovom području rezultirale su suradnjom s više institucija i organizacija civilnog društva u cilju promocije ravnopravnosti spolova i suzbijanja diskriminacije.³⁷

5. PODRUČJE MEDIJA

Pravobraniteljica je u ovom području zaprimala pritužbe građana/ki na programske sadržaje i oglašivače, a mnoge je slučajeve otvarala i na vlastitu inicijativu. U svom djelovanju bila je usuglašena s nacionalnim zakonodavstvom, a za istaknuti je praćenje te pridržavanje preporuka, smjernica i dokumenata međunarodnog zakonodavstva.³⁸ Posebno treba istaknuti napore na institucionalnoj razini, odnosno angažman Pravobraniteljice u praćenju provedbe *ZRS-a* te ostalih relevantnih zakona³⁹ i politika⁴⁰. Reagirala je neovisno; javne i komercijalne medije (nacionalne i lokalne) upozoravala je na kršenje *ZRS-a*, a reagirala je i na javne istupe političara/ki i drugih javnih osoba.

U evaluiranom razdoblju otvorila je **ukupno 716 predmeta**. Sadržajno gledano, Pravobraniteljica je najčešće zaprimala pritužbe vezane uz spolno diskriminirajuće i uvredljivo

36 Rodne analize: osnovnoškolskih udžbenika hrvatskog jezika i književnosti (2007.), osnovnoškolskih udžbenika povijesti (2010.), vjeronauka za osnovnu i srednju školu (2012.) te etike za srednju školu (2012.), prirode i društva, prirode i biologije (2013.).

37 Agencija za odgoj i obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ženska mreža Hrvatske, Centar za ženske studije, Institut za razvoj obrazovanja i dr.

38 Pekinška deklaracija i platforma za djelovanje 1995; UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena 1978.; Rezolucija 1751 Vijeća Europe o suzbijanju seksističkih stereotipa u medijima (2010.); Strategija za ravnopravnost spolova 2010.-2015. Europske komisije itd.

39 *Zakon o medijima* (NN 82/08)

40 Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje 2006.-2010.

prikazivanje žena u medijskim sadržajima i izražavanje vezano uz ženski spol, spolne manjine te patrijarhalnu podjelu rodni uloga. Veliku pažnju posvetila je pritužbama na reklame. S obzirom na spol pritužitelja, može se reći da je Pravobraniteljica stekla povjerenje oba spola, jer su se na uvredljive i/ili ponižavajuće medijske sadržaje, osim žena sve češće prituživali muškarci.

Iako se zalagala za poštivanje nacionalnog i međunarodnog zakonodavstva, preporuka i strategija, posebno u komunikaciji s medijima, njezini napori često su nailazili na prepreke. Pravobraniteljčina nastojanja su nerijetko bila banalizirana, a mediji su se povremeno opirali mijenjanju načina izvještavanja tvrdeći da su upozorenja i preporuke u kontradikciji s njihovom slobodom izražavanja i autonomijom. Preporuke i upozorenja Pravobraniteljice, osobito u početnim godinama rada, ali i kasnije, često su bile ignorirane od strane medijskih nakladnika, što je simptomatično za ovo područje, no ona je u okviru svojih nadležnosti nastojala uspostaviti suradnju upozoravajući na obvezu prema kojoj programski koncepti i samoregulacijski akti medijskih nakladnika trebaju u prvome redu biti usuglašeni sa *ZRS-om*. Vezano uz (ne)očitovala medija s obzirom na primljena upozorenja i preporuke, o čemu je izvijestila u zadnjoj evaluiranoj godini, Pravobraniteljica mijenja metodu rada u tom području i inicira osobne kontakte s predstavnicima/cama raznih tijela i medijskih nakladnika, kontinuirano ističući kako ona nije mehanizam represije, već da je neophodno uspostaviti učinkovit mehanizam samoregulacije i društvene odgovornosti medija te ustanoviti nadležnosti nadzornih tijela ukoliko se ne uvažavaju preporuke i upozorenja.

Naglašavajući važnost kritičkog obrazovanja o medijskim sadržajima, Pravobraniteljica je organizirala nekoliko radionica (4) za medijske djelatnike/ce Hrvatske radiotelevizije, a u preporukama je redovito isticala kako je potrebno educirati i javnost, odnosno kontinuirano medijski opismenjavati i osvještavati populaciju tijekom čitavog odgojno-obrazovnog procesa.

Upozorenja i preporuke koje je upućivala medijskim izdavačima bile su, između ostaloga, istraživački utemeljene na rezultatima **24 provedene analize i istraživanja** te prikupljenih statističkih pokazatelja. Iako je u posljednjim evaluacijskim godinama skeptična prema mogućnosti većeg utjecaja na medije, Pravobraniteljica iznalazi nove načine za komunikaciju i suradnju, upoznavajući medijske djelatnike s rezultatima vlastitih analiza, ali i tražeći da medijske sadržaje pomnije prate, te na njih reagiraju, županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova i lokalne organizacije civilnog društva.

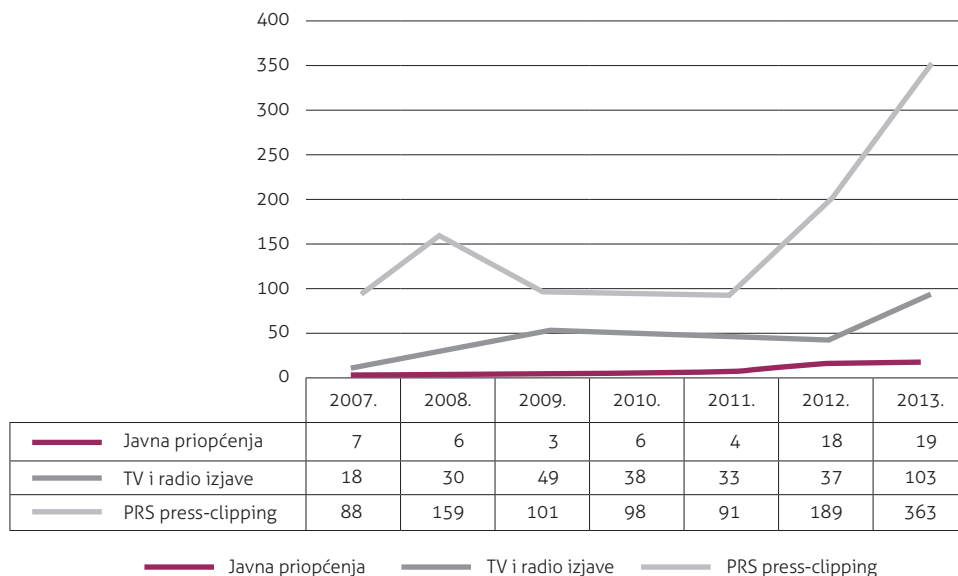
U svim svojim istraživanjima i analizama uporno je upozoravala na nedostatak medijskog prostora za višestruko diskriminirane skupine kao što su Romkinje o kojima se, uglavnom, pisalo u kontekstu krađa, siromaštva, velikog broja djece, itd., pa se može reći da je takvim pristupom usmjeravala pažnju donositelja politika i medija na društveno marginalizirane skupine. Između ostaloga, zamijetila je i upozorila na selektivno izvještavanje o ženama iz ruralnih krajeva.

Funkcija osvještavanja društva o problemima spolne ravnopravnosti osobito je značajna. Pravobraniteljica je redovito komunicirala s Hrvatskom radiotelevizijom i komercijalnim medijima u čemu je posljednjih godina zabilježen veliki napredak. Također, Pravobraniteljica je svoju mrežnu stranicu uspješno koristila u svrhu informiranja i educiranja javnosti o čemu svjedoče ranije izneseni pokazatelji.

Suradnju s medijima Pravobraniteljica smatra izuzetno važnom komponentom svojeg djelovanja pa tom činjenicom možemo tumačiti visoki porast aktivnosti u medijskom polju 2012. i 2013. godine (Grafikon 8). Ne samo da je u porastu komunikacija s javnošću preko javnih priopćenja, nego je i suradnja s medijima preko TV i radio izjava u porastu. I mediji su pokazali veći interes za rad Pravobraniteljice pa 2012. i 2013. godine dolazi do udvostručenja, odnosno utrostručenja medijskih objava o radu Pravobraniteljice.

Grafikon 8: Priopćenja za javnost, TV i radio izjave Pravobraniteljice, press-clipping o radu Pravobraniteljice u razdoblju od 2007. do 2013. godine (N)⁴¹

Ostvareni rezultati u području medija, na individualnoj, institucionalnoj, a posebno na društvenoj razini, upućuju na pozitivne i uzlazne trendove kako u aktivnom praćenju rodnog aspekta medija i medijskih sadržaja, tako i u novim metodama suradnje.

⁴¹ Grafikon 8. prikazuje razdoblje od 2007. do 2013. godine iz razloga što se u razdoblju od 2004. do 2006. godine ovi podaci nisu vodili prema istoj metodologiji niti izražavali na način koji je moguće uspoređivati.

6. SPOLNE I RODNE MANJINE

Pravobraniteljica je već u početnim godinama svoga rada naglašavala neophodnost šire društvene osude netolerantnog i homofobnog ponašanja pojedinaca/ki. Javnim priopćenjima osudila je nasilničke napade na aktiviste/kinje udruga i sudionike/ce povorke ponosa, apelirajući na toleranciju i poštivanje ljudskih prava, djelovala je proaktivno i preventivno skrećući pažnju policijskih uprava na prijetnje nasiljem sudionicima/cama povorki te zahtijevajući pojačane mjere zaštite. Aktivno je sudjelovala na brojnim seminarima, radionicama, okruglim stolovima, međunarodnim i domaćim konferencijama od kojih je neke, samostalno ili u suradnji, i organizirala.

Pravobraniteljica je u evaluiranom razdoblju zaprimala i postupala po pritužbama o kršenju prava ili diskriminaciji osoba istospolne seksualne orijentacije, pratila donošenje i provedbu nacionalnih zakona i međunarodnih propisa koji se tiču zaštite prava spolnih manjina, aktivno sudjelovala u promicanju njihove ravnopravnosti i zaštite prava na nacionalnoj i međunarodnoj razini, te surađivala s organizacijama civilnoga društva za zaštitu njihovih prava. Veliki angažman Pravobraniteljice i njezinih suradnika/ca rezultirao je 2011. godine nagradom za djelovanje u području zaštite i promocije prava LGBT osoba "The Friend of Justice", koju je Pravobraniteljica primila na međunarodnoj konferenciji u Beogradu "Pravda na Balkanu: jednakost za spolne manjine" u organizaciji The Williams Instituta, švedske organizacije Civil Rights Defenders i zaklade Heinrich Böll za Jugoistočnu Europu.

Od 2009. godine, kada se u izvješćima Pravobraniteljice počinju iskazivati odvojeno od ostalih osnova diskriminacije, do zadnje evaluirane godine, broj predmeta na kojima je Pravobraniteljica radila vezano za problematiku spolnih manjina ima trend porasta. U evaluiranom razdoblju radila je na ukupno **100 predmeta** u ovom području. Pravobraniteljica je nakon postupanja u navedenim predmetima upućivala upozorenja i preporuke nadležnim institucijama i osobama te bila angažirana kao umješačica u sudskim postupcima. U svojim izvješćima Hrvatskom saboru redovno je upozoravala na neophodnost društvene osude nasilja nad pripadnicima/cama spolnih manjina. O problematici vezanoj uz diskriminaciju pripadnika/ca istospolne orijentacije i zaštitu njihovih prava, Pravobraniteljica je govorila u brojnim radijskim i televizijskim emisijama.

Unatoč velikom zalaganju Pravobraniteljice u ovom području, uočen je niz pravnih i administrativnih prepreka koje su bitno otežavale njezin rad. Tijekom evaluiranog razdoblja Pravobraniteljica je kontinuirano pratila napredak policije u osvješćivanju važnosti pravovremenog i učinkovitog suzbijanja zločina iz mržnje prema osobama istospolne orijentacije, u prepoznavanju zločina iz mržnje motiviranih istospolnom orijentacijom žrtve, te odgovarajuće pravne kvalifikacije takvog djela.

S obzirom na cijeli niz diskriminirajućih prepreka, ali i razvoj sudske prakse europskih sudova, treba naglasiti da je Pravobraniteljica 2011. i 2012. godine naglašavala kako je postojeći zakonodavni okvir nedovoljan, budući da ne udovoljava nužnim standardima

pravne zaštite. Neusklađenost nacionalnog zakonodavnog okvira s pravim sustavom Vijeća Europe i pravim poretom Europske unije potaknuo ju je da se 2012. i 2013. godine pri Ministarstvu uprave aktivno uključi u rad Stručne radne skupine zadužene za izradu nacrtu prijedloga novog zakonskog okvira kojim će se urediti položaj istospolnih zajednica u Republici Hrvatskoj.

Baveći se problemom rodno-disforičnih osoba tijekom 2013., Pravobraniteljica je postala članicom radne skupine za izradu novog *Pravilnika o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije i utvrđivanje uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili života u drugom rodnom identitetu*.

Pravobraniteljica je u analiziranom razdoblju redovito pratila dostupne statističke pokazatelje vezane uz diskriminaciju osoba istospolne orijentacije. Pritom je uočila brojne nedostatke i nedosljednosti u vođenju statističkih podataka te imala priliku intervenirati u nekoliko slučajeva.

Analiza rada vezano za problematiku spolnih manjina pokazala je kako je Pravobraniteljica postupala odgovorno, samostalno i u skladu sa svojim ovlastima, vodeći se odredbama *ZRS-a*,⁴² *Zakona o suzbijanju diskriminacije*,⁴³ *Zakona o istospolnim zajednicama*⁴⁴ i ostalim nacionalnim i međunarodnim pravnim aktima i dokumentima.

Uspješan rad Pravobraniteljice dijelom se očitovao i u povećanju broja pritužbi, što ne treba tumačiti samo povećanom osviještenošću žrtava diskriminacije te njihovom informiranošću oko pravnih mehanizama zaštite (za što je dijelom zaslužna i Pravobraniteljica), već i javnom vidljivošću rada Pravobraniteljice kao i dobrom suradnjom s organizacijama civilnog društva koje su obavještavale Pravobraniteljicu vezano uz povredu prava osoba istospolne orijentacije te joj prosljeđivale pojedine slučajeve diskriminacije.

---

42 NN 116/03, 82/08

43 NN 85/08, 112/12

44 NN 116/03

7. PODRUČJE VIŠESTRUKÉ DISKRIMINACIJE

Tijekom posljednje tri godine evaluiranog razdoblja (2011.-2013.), Pravobraniteljica je postala aktivna u praćenju područja diskriminacije koja do tada nije pratila. Ta činjenica zorno ukazuje na proaktivnost i temeljitost Pravobraniteljice u praćenju spolne diskriminacije u hrvatskom društvu. Naime, svoje aktivnosti proširila je na višestruko diskriminirane i marginalizirane skupine poput **žena s invaliditetom, žena u ruralnim područjima, ovisnica, žena s HIV/AIDS-om, žena u prostituciji i trgovanju ljudima (posebice ženama i djecom), azilantica i tražiteljica azila, Romkinja, zatvorenica i žena žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu**. Prepoznavanje, problematiziranje i aktualiziranje često socijalno složenih i osjetljivih tema najviše se očitovalo u njezinim istraživačkim aktivnostima, javnim istupima te sudjelovanjima u nadležnim tijelima za oblikovanje relevantnih politika u cilju senzibiliziranja institucija i javnosti za probleme često socijalno nevidljivih skupina žena.

III.

ZAKLJUČCI KVALITATIVNE
I KVANTITATIVNE
ANALIZE DJELOVANJA
PRAVOBRANITELJICE
PREMA PODRUČJIMA
RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA
ODREĐENIH ZAKONOM O
RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA
I *ZAKONOM O SUZBIJANJU*
DISKRIMINACIJE

III. ZAKLJUČCI KVALITATIVNE I KVANTITATIVNE ANALIZE DJELOVANJA PRAVOBRANITELJICE PREMA PODRUČJIMA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA ODREĐENIH ZAKONOM O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA I ZAKONOM O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

Pregled najvažnijih pokazatelja opće razine rada i učinkovitosti Pravobraniteljice pokazuje razvojnu putanju s obzirom na nekoliko razdoblja kroz koje je institucija prolazila od svog utemeljenja. Ta su razdoblja, u prvom redu, određena ne samo društveno-političkim kontekstom te namjerom hrvatskog društva da ravnopravnosti spolova prida temeljnu važnost, nego i pratećim promjenama zakona kojima se institucija rukovodila u djelovanju.

Prvu fazu razvoja ove institucije možemo smatrati razdobljem njezine uspostave (2003.-2005.) kada Pravobraniteljica nastoji odjelotvoriti i promovirati prvi zakonski okvir (ZRS) te ostale relevantne nacionalne politike, uspostaviti infrastrukturu i osigurati ljudske potencijale te definirati metode kojima će pratiti zakonski relevantna područja djelovanja.

Drugo razdoblje (2006.–2010.) karakterizira svojevrsna institucionalna stabilizacija u kojem je Pravobraniteljica nastojala pokazati kako je na različitim područjima rada postala središnje, neovisno i samostalno tijelo za borbu protiv diskriminacije.

Treće razdoblje koje počinje imenovanjem nove pravobraniteljice (2011.-2013.) karakteriziraju drugačije metode rada: proaktivniji pristup, proširenje suradnje, povećanje vidljivosti, prepoznatljivosti i interaktivnosti te strukturirani pristup problemskim područjima, što je imalo utjecaja na porast broja predmeta i prisutnost u javnosti.

Rezultati analize na individualnoj razini pokazuju kako se broj **pritužbi na diskriminaciju kroz godine rada** konstantno povećavao, a sukladno tome se povećavao i broj preporuka i upozorenja kao i ostalih poduzetih mjera. Pravobraniteljica je bila u potpunosti otvorena za pritužbe građana i građanki, osobno i telefonom, a od uspostave funkcionalnih mrežnih stranica i putem mrežnog obrasca. Pravobraniteljica je ostvarila značajan doprinos

posredovanjem između žrtava diskriminacije i socijalnih i izvršnih institucija te pružala relevantne informacije. Temeljem rada na pojedinačnim slučajevima, Pravobraniteljica je započela i rad u područjima diskriminacije u kojima se do tada nije radilo, kao što je, na primjer, područje pružanja roba i usluga.⁴⁵ Također treba istaknuti da je postignut veliki napredak vezano za uvažavanje upozorenja i preporuka Pravobraniteljice od strane onih kojima su upućena. Zadnji pokazatelji govore da je u odnosu na 2011., kada je tek oko 35% tijela državne uprave, jedinica tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i druga tijela s javnim ovlastima te druge pravne i fizičke osobe uvažavalo i postupilo po upozorenjima i preporukama Pravobraniteljice, taj postotak povećan na čak 94% što jasno pokazuje da je **upornim i sustavnim radom Pravobraniteljica uspjela postati autoritet za područje diskriminacije čije se mišljenje uvažava.**

Izrazito učinkovito djelovala je i na institucionalnoj razini (kroz legislativne inicijative, suradnju i nadzor nad radom ključnih institucija). Između mnogobrojnih aspekata koje je institucionalni angažman Pravobraniteljice obuhvaćao, treba izdvojiti: a) praćenje i analizu statističkih podataka o oblicima diskriminacije i zaštiti prava građana/ki te provođenje samostalnih istraživanja; b) sudjelovanje u izradi, provedbi i nadzoru provedbe mjera nacionalnih i međunarodnih dokumenata, strategija, smjernica i inicijativa; c) poduzimanje zakonskih inicijativa usmjerenih prema kvalitetnijim zakonskim regulativama; d) suradnju s predstavnicima/ama ministarstava te ostalih nacionalnih institucija; e) sudjelovanje u radu saborskih odbora, povjerenstava i sl.; f) podršku i suradnju s institucionalnim mehanizmima koji osiguravaju provedbu *ZRS-a* (Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, koordinatorice/ice u tijelima i uredima državne uprave, povjerenstva/odbori za ravnopravnost spolova u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave); g) održavanje redovitih susreta s institucijama kao što su centri za socijalnu skrb, obiteljski centri, policija, gradske i županijske vlasti i sl.; f) suradnju s organizacijama civilnog društva; g) razgovore i suradnju s utjecajnim osobama i institucijama na međunarodnoj razini.⁴⁶

Posebno treba istaknuti ulogu Pravobraniteljice u educiranju različitih društvenih dionika o načelima ravnopravnosti spolova, diskriminaciji temeljem spola i ostalih osnova iz nadležnosti. Od 2011. intenzivira se edukacija policijskih djelatnika/ca i polaznika/ca Policijske akademije vezano za rodno senzibilno postupanje u slučajevima nasilja u obitelji, studenata i studentica Pravnih fakulteta u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku, srednjoškolaca vezano za problematiku ravnopravnosti spolova i praksu Pravobraniteljice, medijskih djelatnika/ca koji kreiraju medijske sadržaje (HRT), sudaca i sutkinja vezano za postupanje u predmetima diskriminacije temeljem spola i sl. **Edukacije koje je Pravobraniteljica provodila bile su usmjerene prevenciji diskriminacije, što Pravobraniteljica smatra ključnom svrhom svog djelovanja.**

Mijenjajući način dotadašnjeg rada i inzistirajući na proaktivnijem pristupu te otvarajući se prema međunarodnoj suradnji, Pravobraniteljica je 2012. godine ostvarila suradnju na

45 Područje pružanja roba i usluga odnosi se na angažman Pravobraniteljice u području zdravstva.

46 Od međunarodnih organizacija s kojima su uspostavljeni kontakti mogu se istaknuti Europski institut za ravnopravnost spolova (*EIGE*), organizacija European Women Lobby, različiti UN-ovi odjeli, Agencija Europske Unije (Fundamental Rights Agency-FRA) te regionalne vladine institucije i organizacije civilnog društva koje prate ravnopravnost spolova. Od 2012. Pravobraniteljica je članica europske mreže institucija za ravnopravnost - Equinet.

6 međunarodnih projekata te surađivala na zajedničkim projektima s raznim veleposlanstvima u RH.⁴⁷ Ovdje svakako treba istaknuti da je Pravobraniteljica 2013. godine aplicirala na dva natječaja te da su joj odobrena sredstva od strane Francuskog veleposlanstva u RH i Europske komisije (prijavljeni projekt *Uklanjanje staklenog labirinta – jednakost prilika u pristupu pozicijama ekonomskog odlučivanja u Hrvatskoj* Europska komisija je ocijenila najboljim prijavljenim projektnim prijedlogom na Progress natječaju i osigurala mu financijsku potporu).

Od 2011. godine uspostavljena je i sustavna suradnja između Pravobraniteljice i ostalih pravobraniteljskih institucija – Pučke pravobraniteljice, Pravobraniteljice za djecu, Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom - u područjima od zajedničkog interesa. Nakon boljeg upoznavanje djelatnika/ca svih četiriju pravobraniteljstava radi kvalitetnije suradnje, izdaju se zajednička priopćenja za javnost i organiziraju konferencije za tisak, razmjenjuju iskustva te zajednički rješavaju slučajevi koji zadiru u nadležnosti više pravobraniteljica. Među njima ističu se slučajevi u području roditeljske skrbi, koji često obuhvaćaju diskriminaciju temeljem spola, ali i povrede prava djeteta.

Rezultati učinkovitosti rada na društvenoj razini ukazuju na to da su javna prisutnost, odnosno sve aktivnosti usmjerene ka osvještavanju javnosti, intenzivirane u 2012. i 2013. godini kada je Pravobraniteljica postala vidljivija zbog proaktivnijeg pristupa u radu s državnim institucijama, uspostavljene suradnje s medijima, izlaganja i sudjelovanja na javnim događanjima, posjeta gradovima i županijama i objavljivanja javnih priopćenja te ostalih relevantnih vijesti na vlastitim mrežnim stranicama.

---

47 Na primjer, s britanskim, američkim, francuskim i austrijskim veleposlanstvima.

1. PREPORUKE

Temeljem dobivenih rezultata analiza, opće preporuke za daljnje funkcioniranje institucije Pravobraniteljice su:

- uložiti napor u jačanje kadrovskih kapaciteta s obzirom na istaknute potrebe Službe za stručne poslove: npr. u sudskim postupcima u kojima se Pravobraniteljica pojavljuje kao umješačica (pravnik/ca), u međunarodnoj suradnji i prijavi međunarodnih projekata (stručni suradnik/ca) te za šire, interdisciplinarno praćenje problematike rodne ravnopravnosti (stručnjak/inja u području ljudskih prava);
- uložiti napor u dobivanje odgovarajućeg, odnosno većeg prostora kojim bi se: 1) osigurao prostor za neometan rad s građanima/građankama; 2) osigurao smještaj djelatnika/ca Službe za stručne poslove; 3) osigurao smještaj arhivske građe Službe za opće poslove; 4) osigurao prostor za neometani rad i usavršavanje volontera/ki i vanjskih suradnika/ca;
- uložiti napor u stjecanje službenog vozila čime bi se omogućila lakša mobilnost djelatnika/ca Službe za stručne poslove te olakšala njihova prisutnost na lokalnim razinama;
- metodološki strukturirano i uniformno pratiti i prikazivati vlastite aktivnosti kroz godišnja izvješća kako bi se osigurala longitudinalna usporedivost podataka;
- jačati izdavačku djelatnost (tiskanu ili mrežnu) kako bi javnost bila temeljitije informirana o istraživačkim i drugim rezultatima rada Pravobraniteljice;
- inovirati web stranicu na način kojim bi se omogućio građanima/građankama jednostavniji i pregledniji pristup informacijama (kalendar s budućim događanjima, jedinstvena baza publikacija, jedinstvena baza istraživanja itd.); *obrazac za prijavu diskriminacije na mrežnim stranicama trebao bi biti dostupan, uz hrvatski, i na engleskom jeziku*; mrežnu stranicu treba redovito ažurirati sadržajima na engleskom jeziku;
- u tromjesečnim intervalima izrađivati online newsletter i kreirati bazu njegovih primatelja/ica kako bi se javnost dodatno educirala o aktivnostima te transformativnim učincima institucije na društvo;
- intenzivirati regionalnu suradnju kroz diseminaciju informacija i dobrih praksi te poticati razne vidove suradnje kako bi jedinstveni rad Pravobraniteljice bio vidljiviji na regionalnoj i međunarodnoj razini;
- organizirati ili suorganizirati edukativne radionice s različitim dionicima u javnom sektoru (suci/sutkinje, zdravstveni djelatnici/e, nastavnici/e itd.);
- učiniti vidljivijom strategiju djelovanja na regionalnoj/lokalnoj razini;
- jačati lokalnu i međunarodnu umreženost u suradnji s različitim dionicima.

38

EVALUACIJSKO IZVJEŠĆE 2003. - 2013.

IV.

KVALITATIVNA ANALIZA
POLU-STRUKTURIRANIH
INTERVJUA SA
ZAPOSLENICIMA/CAMA
PRAVOBRANITELJICE

IV. KVALITATIVNA ANALIZA POLU-STRUKTURIRANIH INTERVJUA SA ZAPOSLENICIMA/ CAMA PRAVOBRANITELJICE

Rezultati kvalitativne analize polu-strukturiranih intervjua pokazuju da su zaposlenici/e institucije Pravobraniteljice stručnjaci/kinje s dugogodišnjom praksom u područjima u kojima rade te su izrazito senzibilizirani i motivirani za rad u području spolne diskriminacije.

„Ova institucija ima prilično široku postavljenu diskreciju u pogledu ovlasti koje želi koristiti. I kroz povijest kada gledate ona je imala jedan relativno predvidljiv razvoj u smislu značenja. Ona je prije svega bila simbol i kao simbol podizala je razinu svijesti o problematici kojom se bavi. Kao simbol značila je i predstavljala fokalnu točku za organizacije civilnog društva, pomagala je u njihovom umrežavanju te stvarala određenu sinergiju što je podizalo njihovu mogućnost lobiranja i sudjelovanja u stvaranju raznih politika. U tom je razdoblju bivša Pravobraniteljica imala veliku ulogu.“

***

„Velika stvar je što smo samostalni i neovisni. Kada je neki sustav glomazan, on nije učinkovit. Mi smo relativno mali ured i bavimo se uskim krugom posla. Mi smo uzor u regiji, ali i u Europi jer nema puno zemalja koje imaju samostalne pravobraniteljske urede kao što to imamo mi. Možemo jako brzo reagirati, ali ne samo brzo nego i kvalitetno. To je naša velika prednost.“

U evaluiranom razdoblju djelatnici/ce Pravobraniteljice su bili potplaćeni u odnosu na stručnjake/inje iste razine u sličnim nacionalnim institucijama, što je odnedavno ispravljeno.⁴⁸ Iz intervjua proizlazi da su službe i radna mjesta dobro koncipirana, ali da zbog rasta pritužbi u posljednjih nekoliko godina, te proaktivnijeg i angažiranijeg pristupa i praćenja novih područja diskriminacije, kao i jačanja međunarodne suradnje i umreženosti, nedostaje nekoliko zaposlenika u Stručnoj službi. Taj se kadrovski nedostatak posebno iskazuje u području praćenja i apliciranja na međunarodne projekte.

„Pravobraniteljica ima proaktivan pristup rada, ide prema svima s izjavama i priopćenjima. To djeluje na promjenu percepcije medija i ljudi o nama.“

***

⁴⁸ Pitanje usklađivanja platnih koeficijenata je riješeno u 2014. godini, donošenjem Uredbe o izmjenama i dopunama Uredbe o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u državnoj službi, koju je donijela Vlada RH 30.07.2014. (NN 94/14).

„Bačeni ste na tržište rada gdje se borite za sredstva i osmišljavate načine kako doći do njih, jer ovo što dobijemo pokriva hladni pogon institucije, plaće i režije. Istraživanja isključivo provodimo s našim kapacitetima, bez outsourcinga. Zaista ljudi iskazuju iznimne napore. Vlada veliki entuzijazam koji nije pokriven nikakvim naknadama niti plaćom za prekovremeni rad.“

Iako prostor ureda Pravobraniteljice danas nema u potpunosti funkcionalne prostorne kapaciteta, to ne utječe na radnu dinamiku. Što se unutarnje komunikacije tiče, nije primijećena niti jedna bitna prepreka koja bi značajnije opstruirala rad Pravobraniteljice. Interaktivnost među zaposlenicima/ama odražava se i na kvalitetu obrade pojedinih predmeta u smislu zajedničkog donošenja odluka o najboljim postupcima. Otežavajući faktor, pogotovo u komunikaciji Pravobraniteljice na lokalnoj razini, je nedostatak službenog vozila.

„Povećao nam se broj predmeta. To više nisu jednostavni predmeti kao što su bili prije četiri godine - to su danas izrazito složeni predmeti. Pravobraniteljica izlazi van, govori, komentira primjere iz naše prakse i kada to ljudi čuju, oni se jave. To je jako bitna stvar koju je pravobraniteljica napravila.“

Od imenovanja nove pravobraniteljice 2011. godine, zaposlenici/ce ističu napore oko uspostavljanja čvršće suradnje sa županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova s obzirom da Pravobraniteljica nema lokalne podružnice. Međunarodna suradnja prisutna je od samih početaka iako nije bila redovitog karaktera sve do 2011. godine, kada se intenzivira pa osim što Pravobraniteljica prima strane delegacije ona i sudjeluje na regionalnim i međunarodnim događanjima na kojima razmjenjuje informacije o praksi u područjima koje prati te surađuje na zajedničkim projektima s veleposlanstvima u RH.

„Članica smo Equinet-a, tijela koje okuplja sve institucije koje se bave ravnopravnošću u Europi. S njima surađujemo na dnevnoj bazi. Isto tako veliki broj dopisa stiže i od drugih međunarodnih organizacija i tijela. Ta je mreža jako razgranata jer je to očito bitno područje za Europu.“

Iz intervjua sa zaposlenicima/cama proizlazi da je fokus Pravobraniteljice na pružanju zaštite od diskriminacije temeljem spola građanima i građankama koji ju trebaju ili traže te će u tom segmentu i dalje graditi svoju poziciju i kapacitete. Osim što se povećao broj predmeta pokazalo se i da su to danas daleko složeniji predmeti.

„Institucija je najučinkovitija u pružanju pomoći strankama te analizama zakona i zakonskih prijedloga u smislu njihova odražavanja na ravnopravnost spolova. Pomažemo im svim mogućim savjetima jer se svi razumijemo u građansko, kazneno i upravno pravo. Ako je neka normalna situacija idemo klasičnim putem ispitivanjem pritužbe, no ako je nešto jako hitno postoje načini da se to ubrza. Ako je pitanje života i smrti, u nekim slučajevima obiteljskog nasilja, tu se onda ide intervencijom prema policiji, direktno ili telefonom.“

***

„Mi nemamo sankcija u smislu naplaćivanja kazne, to je pitanje sudova i dobro je što je tako. Kada bi se išlo u drugom smjeru, onda bi Institucija zahtijevala drugačiju strukturu jer su potrebni drugi postupovni instrumenti i ekipiranost kako bi se opravdala činjenica da će se nekoga sankcionirati. Za sada koristimo mekane pritiske – u tome smo najučinkovitiji. Naše se odluke trebaju poštovati. Nekad krivice i diskriminatornu praksu iznosimo Hrvatskom saboru, provlačimo ih kroz medije ili prijavljujemo tijelima gonjenja.“

Iako se prije nekoliko godina pojavila ideja o potrebi ukidanja specijaliziranih pravobraniteljskih institucija i spajanje s institucijom Pučkog pravobranitelja, takvo što bi, smatraju zaposlenici, zasigurno odmglo u promociji vrijednosti rodne ravnopravnosti te znatno umanjilo ionako krhku senzibiliziranost javnosti za važnost prevencije, prijavljivanja i kažnjavanja diskriminacije temeljem spola. Umanjila bi se, također, važnost problematike koju Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova prati.

„Radimo odgovoran posao, ali da je cijenen nisam sigurna. Ravnopravnost spolova smatra se nakalemljenom problematikom koja ne bi trebala postojati, koja je krivo shvaćena ili koja se identificira samo sa ženama, a ne sa spolovima. Ne bih rekla da smo društveno cijenjani. Mislim da smo kao David protiv Golijata; nastojimo osvijestiti koliko je ovaj posao važan za sve drugo. Ovo je teško i odgovorno područje.“

***

„Koliko smo cijenjani? Ovisi o tome tko nas vrednuje. Moj osobni dojam je da ako je riječ o udrugama civilnog društva, naročito ako govorimo o podršci u sudskim postupcima, da nas cijene naročito kada nas vide u akciji. Žrtva se obraća njima, oni pronalaze odvjetničku pomoć i zajedno sa žrtvom kreću u „avanturu“ i traže našu pomoć. To je sinergija aktera na terenu. S druge strane javnost nije dovoljno upoznata s mogućnostima koju mi imamo i mi se malo bojimo trenutka kada će to ljudi osvijestiti, jer nemamo kapaciteta. Moramo pažljivo strateški birati predmete u koje ćemo se umiješati. Jednom kad se umiješate taj vam predmet na određeno vrijeme „uzme život“. I onda to morate kompenzirati tako da fokus maknete s drugih stvari kojima se bavite. S druge strane mi bismo to voljeli jer bi to dizalo našu pregovaračku poziciju prema onima koji kreiraju politike u Saboru ili u upravnom aparatu.“

***

„Prepoznati smo kao institucija i kao uzor u regiji. Mi smo jedna dobra praksa koju svi vole vidjeti i učiti od nas. Dakle, pravi posao pred nama tek predstoji. Iz mnogih se naših predmeta može učiti, svijest u društvu jača i o tim se problemima raspravlja.“

V.

EVALUACIJA
PRAVOBRANITELJICE
OD STRANE VANJSKIH
SURADNIKA/CA

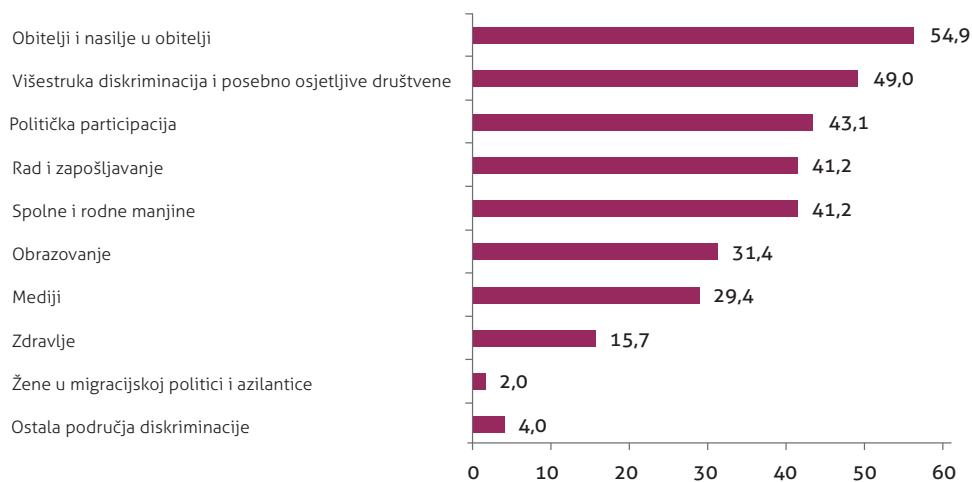
V. EVALUACIJA PRAVOBRANITELJICE OD STRANE VANJSKIH SURADNIKA/CA

Pravobraniteljica surađuje s nizom institucija koje se međusobno razlikuju s obzirom na nadležnosti i područja rada te normativna i strukturna obilježja. U sklopu evaluacijskog procesa provedeno je istraživanje s ciljem ocjene rada Pravobraniteljice iz aspekata suradnje s različitim institucijama. Na anketni upitnik implementiran putem mrežnog servisa odgovorio/la je 51 predstavnik/ca različitih institucija.⁴⁹

Rezultati pokazuju da je većina elemenata suradnje dobila vrlo visoke ocjene, pri čemu su najbolje ocijenjeni aspekti koji se tiču kvalitete uspostavljene komunikacije. Slabije ocijenjeni aspekti suradnje odnose se na zajedničko odlučivanje i planiranje, što vjerojatno govori o izrazu potrebe za većom uključenosti vanjskih suradnika/ca u proces rada. Ipak, upitani što bi u suradnji valjalo poboljšati ili promijeniti, većina je s jedne strane zadovoljna dosadašnjom suradnjom i ne bi ništa mijenjala, a s druge smatraju kako je potrebna češća suradnja.

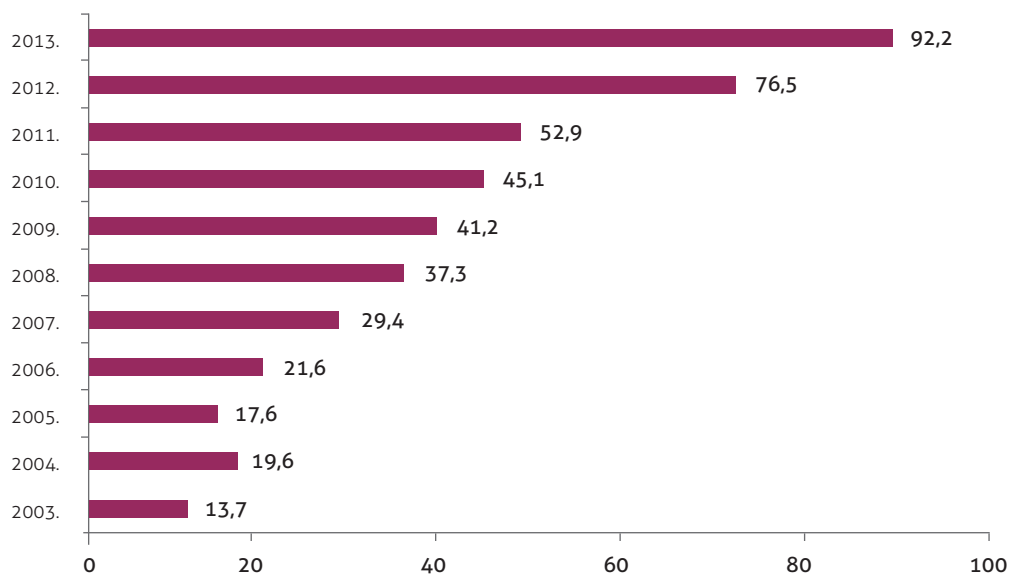
Institucije su s Pravobraniteljicom većinom surađivale i smatrale ju vrlo učinkovitom u zahtjevnom i obimnom području obitelji i nasilja u obitelji (54,9%), a potom u slučajevima višestruke diskriminacije (49%). Grafikon 9. prikazuje područja suradnje institucija s Pravobraniteljicom (%).

Grafikon 9: Područja suradnje institucija s Pravobraniteljicom (%)

⁴⁹ Tijekom lipnja 2014. godine na 206 elektronskih adresa poslani su pozivi za ispunjavanje online anonimne ankete koja je smjerala ispitati aspekte suradnje institucija s Pravobraniteljicom te ocjenu njezinog ukupnog rada. Selekcijom nevažjećih odgovora dobiven je uzorak od 51 ispravno ispunjene ankete. Najveći dio uzorka, skoro četvrtinu, čine predstavnici/e i zaposlenici/e pravobraniteljskih institucija, ministarstava i državnih tijela, petinu organizacija civilnoga društva, a nešto više od šestine povjerenstava i odbori za ravnopravnost spolova na lokalnim razinama te Hrvatskog sabora. Desetina ispitanika/ca predstavnici/e su lokalne samouprave, medija, Ravnateljstva policije i policijskih uprava, nevladinog sektora u području rada i zapošljavanja te javna poduzeća.

Grafikon 10: Ostvarena suradnja između Pravobraniteljice i suradničkih institucija po godinama (%).

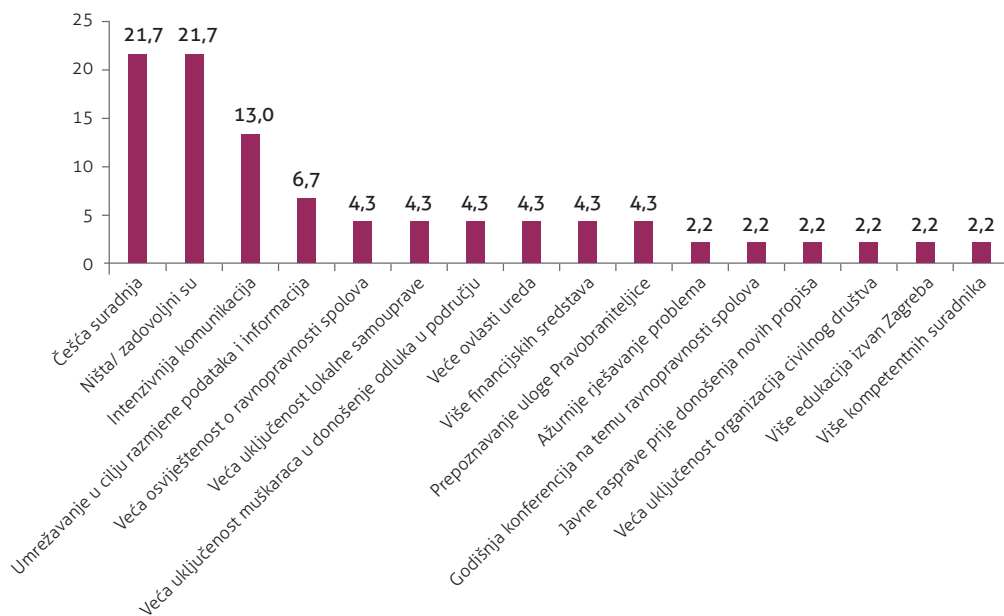

Intenziviranje suradnje vidljivo je naročito posljednje dvije godine što je rezultat već navedenog proaktivnijeg pristupa i inicijativa od strane Pravobraniteljice od 2011. do kraja evaluiranog razdoblja kada postotak iznosi čak 92,2%.

Ukupna ocjena suradnje institucija s Pravobraniteljicom je vrlo visoka s obzirom na činjenicu da je osam od jedanaest indikatora suradnje ocijenjeno najvišom ocjenom te da su svi indikatori ocijenjeni ocjenom većom od srednje vrijednosti. Najbolje ocijenjeni aspekti suradnje su međusobno uvažavanje, suglasnost u ciljevima, otvorenost komunikacije i razmjena informacija, a s najvišom ocjenom ocijenjeno je i prepoznavanje problema, međusobno razumijevanje, ostvarivanje dogovorenog i pravovremena reakcija. Dva aspekta koja su ocijenjena nešto lošije od ostalih su zajedničko planiranje i donošenje odluka.

Na upit kako bi se suradnja mogla poboljšati, 21,7% ispitanika/ca zadovoljna je suradnjom kakva jest bez dodatnih prijedloga, isto toliko smatra kako bi suradnju trebalo intenzivirati dok 13% predlaže intenzivniju komunikaciju.

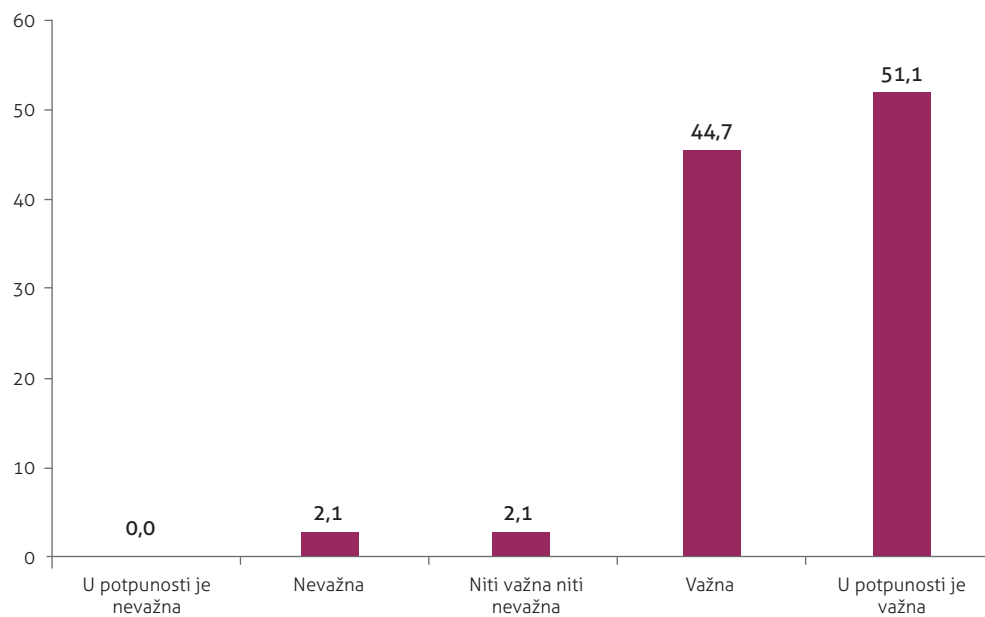
Grafikon 11: Elementi koje bi trebalo poboljšati u suradnji institucija i Pravobraniteljice (%).

Obilježja rada institucije Pravobraniteljice također su ocijenjena visokim ocjenama, pri čemu se najviše ističu stručnost, kooperativnost i odgovornost. Slabije ocijenjena obilježja rada ujedno su i ona koja su bila najizazovnije ispitanicima/ama za procijeniti – politički utjecaj i učinkovitost u rješavanju diskriminacije. Iako potonji pripadaju karakteristikama koje nisu jednostavne za detektirati, pogotovo u partikularnom suradničkom odnosu, iz ovih podataka slijedi kako su politički utjecaj i učinkovitost Pravobraniteljčinog rada ostali nedovoljno prepoznati od strane vanjskih suradnika. Zajednička suradnja s Pravobraniteljicom pokazala se najučinkovitijom u području obitelji te području zaštite od diskriminacije spolnih manjina, čiji je, između ostaloga, zajednički nazivnik široka mreža suradničkih odnosa. Percepcija najmanje učinkovitosti Pravobraniteljice pokazala se upravo u još uvijek relativno nerazvijenim područjima zdravlja i žena migrantica.

Ukupna ocjena društvene uloge Pravobraniteljice u procesu ostvarivanja rodne ravnopravnosti iznimno je visoka (Grafikon 12). Nešto **više od 95% ispitanih percipira Pravobraniteljicu važnom i vrlo važnom** za područje rodne ravnopravnosti, što govori u prilog potrebi za takvim tijelom i iz perspektive drugih institucionalnih aktera koji su izravno ili neizravno povezani s područjem ravnopravnosti spolova.

Grafikon 12: Ocjena važnosti uloge Pravobraniteljice u procesu dostizanja rodne ravnopravnosti u Hrvatskoj (%)

Zaključno, može se reći kako su ocjene različitih aspekata suradnje i samog rada Pravobraniteljice od strane suradnika/ca vrlo dobre i da je izvjestan njihov nastavak, tim više što ispitanici/ce ulogu Pravobraniteljice u procesu dostizanja rodne ravnopravnosti percipiraju nedvojbeno važnom.

48

EVALUACIJSKO IZVJEŠĆE | 2003. - 2013.

VI.

SURADNJA S
ORGANIZACIJAMA
NA REGIONALNOJ
I MEĐUNARODNOJ
RAZINI

VI. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA NA REGIONALNOJ I MEĐUNARODNOJ RAZINI

Osim odgovora prikupljenih online anonimnom anketom, suradnici/e na regionalnoj i međunarodnoj razini dostavili/e su svoje stavove vezane za ostvarenu suradnju s Pravobraniteljicom te ulogu koju ima u regiji i na međunarodnom planu:

„Bilo mi je veliko zadovoljstvo surađivati sa pravobraniteljicom i s uredom Pravobraniteljice. Ne samo da je Pravobraniteljica pokazala vrhunsku profesionalnost i duboko razumijevanje tematike rodne ravnopravnosti, nego i istinski angažman za ravnopravnost ne samo u Hrvatskoj nego diljem Europe. Svojim aktivnim učešćem u TAIEX⁵⁰ Ekspert Misiji o jačanju mehanizama za rodnu ravnopravnost u Crnoj Gori, pravobraniteljica je doprinijela učinkovitoj analizi koja služi kao smjernica za buduće aktivnosti Europske komisije na ovom području. Također, svojim doprinosom TAIEX Seminaru o suzbijanju obiteljskog nasilja u Bosni i Hercegovini, Pravobraniteljica je sa ključnim akterima podijelila najbolje prakse koje iz svoga rada. Prema tome, Pravobraniteljica svakako može poslužiti kao odličan primjer za integraciju susjednih zemalja u Europsku uniju na nivou rodne ravnopravnosti, pogotovo u sadašnjem procesu pristupanja u kojemu se opravdano pruža velika pažnja temeljnim pravima. Želim Vam mnogo uspjeha i budućem radu i želim iskoristiti priliku da se zahvalim Pravobraniteljici na izvrsnoj suradnji!“

(Ivana Petričević, Project Manager European Commission)

***

„Kao direktorica Agencije za ravnopravnost spolova BiH moram naglasiti aktivno učešće i redovan odaziv pravobraniteljice, gospođe Ljubičić, na sve regionalne aktivnosti, a posebno njeno zalaganje za formaliziranje Regionalnog koordinacionog tijela za ravnopravnost spolova. Ono što osobito cijenim je spremnost Pravobraniteljice da podijeli svoje iskustvo i znanje, konkretne, praktične i korisne ideje sa ostalim predstavnicima/ama regionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, što je izuzetno važno budući da je Hrvatska, kao članica EU, prošla određeni put koji Bosni i Hercegovini tek predstoji na primjeni principa ravnopravnosti spolova u procesu Evropskih integracija. Ono što je, također, važno napomenuti je i njena spremnost da promovira primjere dobre prakse, kako Bosne i Hercegovine, tako i drugih zemalja u regiji koje su postigle poseban napredak u određenim oblastima.“

Pravobraniteljica je pokazala i veliki interes za učešće, ali i pokretanje zajedničkih regionalnih projektnih inicijativa, posebno kada je pitanju provedba Konvencije Vijeća Evrope o prevenciji borbi protiv nasilja nad ženama i u porodici (Istanbulske Konvencije) i UN Rezolucije 1325 "Žene, mir i sigurnost". Zajednička ideja kojom se rukovodimo je doprinos jačanju mira i stabilnosti u još uvijek politički nestabilnoj regiji, ali kroz prizmu rodne ravnopravnosti.

Moje osobno mišljenje je da je Pravobraniteljica izvrstan primjer ženskog liderstva, u kojem pokazuje potrebno znanje i autoritet, ali i otvorenost i spontanost u komunikaciji, koja vjerojatno pomaže da osobe u njenom radnom okruženju pokažu svoj profesionalni maksimum. Takav vid komunikacije primjenjuje i u regionalnoj saradnji i ja, ovim prilikom, mogu samo da uputim izraze kolegijalnog poštovanja i zahvalnosti za dosadašnju saradnju."

(Samra Filipović Hadžiabdić, direktorica Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine)

***

„U sklopu slovenskog projekta koji je financirala EU tražili smo slične međunarodne inicijative u cilju razmjene iskustva i znanja vezanog za ravnopravnost spolova i poboljšanja spolne ravnoteže članstva u upravnim odborima. Oduševili smo se što smo u susjednoj Hrvatskoj otkrili da Pravobraniteljica ima sličan projekt. Bili smo impresionirani opsegom posla Pravobraniteljice. Vjerujem da smo započeli sjajnu suradnju koja će povećati vidljivost problematike kojom se bavimo i donijeti rezultate objema zemljama (op.p. Sloveniji i Hrvatskoj). To je u najboljem interesu i naših organizacija i zemalja i građana/ki.“

(Sonja Šmuc, izvršna direktorica Udruženja menadžera Slovenije/ Managers' Association of Slovenia - MAS)

***

„Crna Gora je proteklih godina izgradila valjan pravni okvir i preduzela niz aktivnosti na promociji ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije. Veliki broj aktivnosti realizovan je sa ciljem da Crna Gora postane država u kojoj će rodna ravnopravnost biti jedna od temeljnih vrijednosti. Veliki doprinos dobrom kreiranju politika u oblasti rodne ravnopravnosti i njihovom sprovođenju doprinijela je regionalna saradnja. Jedna od prvih institucija sa kojom su institucionalni mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti iz Crne Gore uspostavili saradnju bila je i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske.

Kao osoba koja je bila na čelu Kancelarije za rodnu ravnopravnost Vlade Crne Gore, a poslednjih sedam godina kao predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, mogu reći da smo sa Pravobraniteljicom i njenim timom imali saradnju vezanu za perspektivu rodne ravnopravnosti i razvojne strategije, ravnopravnost u obrazovanju

i novim tehnologijama, politiku i donošenje odluka, borbu protiv nasilja nad ženama, mir i bezbjednost, kulturu, medije, zdravlje. Takođe, saradivali smo i na polju suzbijanja stereotipa, te podizanju svijesti javnosti o značaju ljudskih prava poštovanju prava drugih i drugačijih.

U proteklih, skoro 12 godina, Pravobraniteljica nam je pružala podršku na razne načine. Više puta smo imali čast da ugostimo Pravobraniteljicu u Crnoj Gori. Nalazila je vremena da prisustvuje konferencijama koje smo organizovali i svojim učešćem da značajan doprinos kvalitetu rada i zaključak, učestvovala na Sedmoj međunarodnoj sindikalnoj ženskoj školi (2006. godine u Kotoru) koja se bavila temama zdravlje i reproduktivna prava, globalizacija i diskriminacija žena na radnim mjestima, prenijela iskustva u pregovorima tokom pristupanja Hrvatske EU za područje „Jednake mogućnosti“ u Poglavlju 19 – Socijalna politika i zapošljavanje, pomagala nam u edukaciji zaposlenih u državnim institucijama, podržavala rad nevladinih organizacija u Crnoj Gori i dala ekspertsko mišljenje, kroz TAEX program, vezano za osnaživanje institucionalnih mehanizama u području rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori.

Predstavnici/ce institucionalnih mehanizama i koordinatori/ke iz jednog broja ministarstava su, tokom studijske posjete Republici Hrvatskoj, imali privilegiju da posjete Pravobraniteljicu i upoznaju se sa njenim radom.

Ovim je predstavljen tek dio saradnje sa Pravobraniteljicom, jer nijesam pisala o njenoj spremnosti da pruži odgovor i savjet na svaki upućeni e-mail ili telefonski poziv.

Institucionalni mehanizmi u Crnoj Gori za uspjehe u radu moraju se zahvaliti i Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske koja je uvijek spremna da pruži podršku ženama iz regiona da povećaju nivo svojih ljudskih prava i kako bi dostigli društvo u kome je rodna ravnopravnost sasvim prirodna.“

Nada Drobnjak

Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost

Skupštine Crne Gore

VII.

PRILOZI

VII. PRILOZI

1. POPIS GLAVNIH ISTRAŽIVANJA U RAZDOBLJU OD 2003. DO 2013. GODINE

- 1) Istraživanje o kažnjenicama i njihovom statusu u kaznionici Požega (2013.)
- 2) Istraživanje o odobravanju kredita trudnicama i mladim majkama (2013.)
- 3) Istraživanje o zastupljenosti žena i muškaraca i tema vezanih uz ravnopravnost spolova u emisijama HTV-a (2013.)
- 4) Istraživanje o načinu izvještavanja o obiteljskom nasilju u medijima (2013.)
- 5) Istraživanje o stručnim mišljenjima i prijedlozima centara za socijalnu skrb vezano uz odluku s kojim će roditeljem dijete nastaviti živjeti (2013.)
- 6) Istraživanje o ravnopravnost spolova na području roditeljske skrbi (2013.)
- 7) Istraživanje o eksperimentalnom provođenju Građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj godini 2012./2013. iz rodne perspektive (2013.)
- 8) Istraživanje o rodnom aspektu u udžbenicima prirode i društva, prirode i biologije za osnovne škole (2013.)
- 9) Istraživanje o tretmanu roditelja kod porođaja u rodilištima u RH (2013.)
- 10) Istraživanje: Diskriminacija trudnica i majki s malom djecom (2012.)
- 11) Istraživanje o učestalosti anti-diskriminacijskih predmeta u sudskoj praksi (2012.)
- 12) Istraživanje o primjeni zaštitnih mjera propisanih *Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji* (2012.)
- 13) Istraživanje: Rodni aspekt u udžbenicima etike za srednju školu (2012.)
- 14) Istraživanje: Rodni aspekt u udžbenicima vjeronauka za osnovnu i srednju školu (2012.)
- 15) Istraživanje o zastupljenosti i načinu prikazivanja žena i muškaraca na naslovnica Internet portala (2012.)
- 16) Istraživanje o zastupljenosti stručnjakinja u programima HRT-a (2012.)
- 17) Istraživanje o zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim i upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH (2011.)
- 18) Istraživanje o načinu financiranja rada skloništa za žrtve nasilja u obitelji (2011.)
- 19) Istraživanje: Romkinje kao korisnice prava na besplatnu pravnu pomoć (2011.)
- 20) Godišnje rodno istraživanje tiska i Internet portala (2011.)
- 21) Istraživanje o uzrocima jaza u plaćama između muškaraca i žena na hrvatskom tržištu rada (2010.)
- 22) Istraživanje sudske prakse u području antidiskriminacijske zaštite (2010.)
- 23) Istraživanje: Iskustva žena žrtava nasilja u obitelji s radom državnih tijela obuhvaćenih Protokolom u postupanju u slučaju nasilja u obitelji (2010.)
- 24) Istraživanje: Rodna analiza osnovnoškolskih udžbenika iz povijesti (2010.)

- 25) Istraživanje lokalnih izbora 2009. u odnosu na promicanje načela ravnopravnosti spolova (2009.)
- 26) Istraživanje o položaju žena zaposlenih na određeno vrijeme (2008.)
- 27) Istraživanje o korištenju subvencija za zapošljavanje (2008.)
- 28) Istraživanje o korištenju subvencija za zapošljavanje posebnih skupina nezaposlenih osoba: žena žrtava nasilja (2008.)
- 29) Istraživanje: Rodna analiza medijskih sadržaja (2008.)
- 30) Istraživanje o zaštiti studentica i studenata od neželjenog ponašanja na Sveučilištu (2006.)
- 31) Zaštita žena od neželjenog ponašanja na radnom mjestu (2005.)
- 32) Istraživanje lokalnih izbora 2005. u odnosu na promicanje načela ravnopravnosti spolova (2005.)

2. POPIS TISKANIH PUBLIKACIJA U RAZDOBLJU OD 2003. DO 2013. GODINE

- 1) Vodič za sindikalne povjerenike/ce i pravnike/ce: Kako prepoznati spolnu diskriminaciju u praksi i kako se od nje zaštititi (2012.), Zagreb: PRS.
- 2) Informativni letak: Kako prepoznati spolnu diskriminaciju u praksi i kako se od nje zaštititi (2012.), Zagreb: PRS.
- 3) Istraživanje: Položaj trudnica i majki s malom djecom na tržištu rada (2012.), Zagreb: PRS.
- 4) Istraživanje o korištenju subvencija za zapošljavanje (za 2008. godinu) posebnih skupina nezaposlenih osoba: Žena žrtava nasilja na području Baranje (2008.), Zagreb: PRS.
- 5) Rodna analiza TV sadržaja (2008.), Zagreb: PRS.
- 6) Žene i siromaštvo – nesigurnost rada i nezaposlenost (2008.), Zagreb: PRS.
- 7) Informativni letak: Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova (2008.), Zagreb: PRS.

56

EVALUACIJSKO IZVJEŠĆE | 2003. - 2013.

